

ZAKONSKI ROKOVI ISPUNJENJA NOVČANIH OBVEZA IZ TRGOVAČKIH UGOVORA U PRAVU EUROPSKE UNIJE

Ivan Tot, mag. iur., univ. spec. oec., asistent
Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Katedra za pravo

UDK: 347.741::061.1EU
Ur.: 6. veljače 2013.
Pr.: 5. ožujka 2013.
Izvorni znanstveni rad

Sažetak

Predmetom rada su odredbe Direktive 2011/7/EU o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima koje se odnose na zakonske rokove ispunjenja novčanih obveza iz trgovačkih ugovora koji se imaju primijeniti u ako ugovorne strane nisu ugovorom odredile rok ispunjenja novčane obveze. S obzirom na prijepore u pravnoj literaturi o tomu uređuju li se Direktivom 2011/7/EU, odnosno ranijom Direktivom 2000/35/EZ, rokovi ispunjenja primarnih novčanih obveza iz trgovačkih ugovora ili ne, u radu se ponajprije daje odgovor na ovo prijeporno pitanje. Nakon utvrđenja da iz teleološke interpretacije odredaba obje direktive proizlazi da su države članice Europske unije obvezne u nacionalnom pravu urediti zakonske rokove ispunjenja primarnih novčanih obveza iz trgovačkih ugovora, u radu se pristupa analizi odredaba direktive koje se odnose na zakonske rokove ispunjenja novčanih obveza. Cilj je rada utvrditi postiže li se odredbama direktive odgovarajući stupanj zaštite vjerovnika novčanih obveza od negativnih učinaka zakašnjenja s plaćanjem. Ukazuje se na manjkavosti uređenja sadržanog u Direktivi i iznose prijedlozi za adekvatnijim pravnim rješenjima de lege ferenda. Odredbe Direktive 2011/7/EU u radu se analiziraju u poredbi s odredbama ranije Direktive 2000/35/EZ te u poredbi s odredbama prijedloga uredbe Europske unije o Zajedničkom europskom pravu kupoprodaje koji je dijelom pripremljen na podlozi odredaba Direktive 2011/7/EU.

Ključne riječi: zakonski rokovi ispunjenja novčanih obveza, zakonski rokovi plaćanja, Direktiva 2000/35/EZ, Direktiva 2011/7/EU.

1. UVOD

Posljednji poduzeti korak u nastojanjima institucija Europske unije da uklone, ili barem ublaže, negativne ekonomske učinke kulture nepravovremenog plaćanja na funkcioniranje zajedničkog europskog unutarnjeg tržišta i na sudionike na tome

tržištu, bilo je usvajanje Direktive 2011/7/EU o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima,¹ koju su države članice Europske unije obvezne pretvoriti u odredbe nacionalnog prava najkasnije do 16. ožujka 2013. Ovom preinakom ranije direktive iz 2000. godine,² uređuju se pravne posljedice zakašnjenja s plaćanjem te se nalaže državama članicama poduzeti odgovarajuće mjere suzbijanja zakašnjenja s plaćanjem.³ Direktiva 2011/7/EU ne uređuje samo zakašnjenje s plaćanjem, već uređuje i pojedine elemente urednog ispunjenja novčanih obveza iz trgovačkih ugovora, i to prije svega vrijeme ispunjenja novčanih obveza.

U stranoj pravnoj literaturi prijeporno je uređuje li ranija Direktiva 2000/35/EC rokove ispunjenja primarne novčane obveze iz trgovačkog ugovora ili samo rokove dospijeca zateznih kamata koje se imaju obračunati na iznos primarne novčane obveze u slučaju zakašnjenja s plaćanjem. Ti su prijepori jednim dijelom aktualni i u okviru odredaba Direktive 2011/7/EU. Polazeći od utvrđenja da Direktiva 2011/7/EU doista uređuje rokove ispunjenja primarne novčane obveze iz trgovačkog ugovora, u radu se analiziraju one odredbe kojima se državama članicama nalaže da u skladu s Direktivom u nacionalnom pravu propišu zakonske rokove ispunjenja novčanih obveza koji se imaju primijeniti, ako ugovorne strane ne bi same ugovorom odredile rok ispunjenja novčane obveze.

Cilj je rada kritički ispitati postiže li se na konceptualnoj razini uređenjem zakonskih rokova ispunjenja novčanih obveza iz trgovačkih ugovora odgovarajući stupanj zaštite vjerovnika novčanih obveza od negativnih učinaka zakašnjenja s plaćanjem, kao i iznaći prijedloge za adekvatnijim uređenjem ovog pitanja *de lege ferenda*. S obzirom na to da Direktiva 2011/7/EU predstavlja preinaku ranije Direktive 2000/35/EZ, a da je sama bila podlogom za izradu odredaba o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem sadržanih u prijedlogu uredbe Europske unije

- 1 Direktiva 2011/7/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 16. veljače 2011. o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima (*Directive 2011/7/EU of the European Parliament and of the Council of 16 February 2011 on combating late payment in commercial transactions*), OJ L 48, 23.2.2011. (dalje u tekstu: Direktiva 2011/7/EU). Direktiva 2011/7/EU usvojena je i upućena državama članicama Europske unije 16. veljače 2011. godine, a stupila je na snagu 15. ožujka 2011. godine.
- 2 Direktiva 2000/35/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 29. lipnja 2000. o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima (*Directive 2000/35/EC of the European Parliament and of the Council of 29 June 2000 on combating late payment in commercial transactions*), OJ L 200, 8.8.2000. (dalje u tekstu: Direktiva 2000/35/EZ).
- 3 Direktivom se očekuje od država članica da kao pravne posljedice zakašnjenja s plaćanjem predvide pravo vjerovnika na zatezne kamate, na posebnu naknadu za troškove prouzrokovane zakašnjenjem te na razumnu naknadu troškova prouzrokovanih vjerovniku zakašnjenjem dužnika. Također, nalaže se državama članicama poduzeti odgovarajuće mjere suzbijanja zakašnjenja s plaćanjem, kao što su sprječavanje zlouporabe slobode ugovaranja na štetu vjerovnika, priznanje pravnih učinaka ugovorenog pridržaja prava vlasništva, osiguranje učinkovitih postupaka naplate nespornih tražbina, kao i niz mjera usmjerenih na osiguranje transparentnosti i podizanje svijesti među poduzetnicima o njihovim pravima u slučaju zakašnjenja s plaćanjem te na promicanje dobrih poslovnih praksi u cilju stvaranja kulture pravovremenog plaćanja.

o Zajedničkom europskom pravu kupoprodaje,⁴ u radu se također identificiraju i opisuju sličnosti i različitosti rješenja predviđenih u tim izvorima. Cilj rada nije ocijeniti transponiranje odredaba Direktive u nacionalna prava država članica Europske unije i u hrvatsko pravo, ali će, ponajprije u bilješkama, prikazati i specifičnosti pravnih rješenja sadržanih u hrvatskim i poredbenim propisima.⁵

- 4 Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o Zajedničkom europskom pravu kupoprodaje (*Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council on a Common European Sales Law*), COM/2011/0635 final - 2011/0284 (COD), <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52011PC0635:en:NOT>>, 27. rujna 2012. Za aneks predložene uredbe uobičajila se u literaturi kratica CESL koja se koristi i u daljnjem tekstu ovog rada. CESL je skup pravila opcijske naravi koji bi, ako predložena uredba bude usvojena, ugovorne strane u prekograničnim ugovorima o kupoprodaji robe (ali i u ugovorima o isporuci digitalnih sadržaja te o pružanju s ovim ugovorima povezanih usluga) mogle ugovoriti kao pravo primjenjivo na svoj ugovorni odnos. Pri izradi CESL-a, između ostalog, korištene su i odgovarajuće odredbe akademskog teksta poznatog pod nazivom Nacrt Zajedničkog referentnog okvira za europsko privatno pravo (*Draft Common Frame of Reference for a European Private Law*; u daljnjem tekstu rabi se uvriježena kratica: DCFR) te Studije izvedivosti budućeg instrumenta europskog ugovornog prava stručne skupine Europske komisije za europsko ugovorno pravo [*Commission Expert Group on European Contract Law Feasibility Study for a Future Instrument in European Contract Law*; u daljnjem tekstu rabi se uvriježena kratica: ECL (EG)]. Stoga će, gdje je to prikladno, u ovom radu biti učinjena poredba i s ovim instrumentima. Cjeloviti tekst DCFR-a objavljen je u: Bar, C. von, Clive, E. i Schulte-Nölke, H. (ur.), *Principles, Definitions and Model Rules of European Private Law - Draft Common Frame of Reference - Outline Edition*, München, Sellier, 2009. Cjeloviti tekst ECL (EG) objavljen je u: Schulze, R. i Stuyck, J. (ur.), *Towards a European Contract Law*, München, Sellier, 2011., str. 217. – 279. U radovima domaćih autora, za više o DCFR-u vidi u, primjerice, Petrić, S., Nacrt Zajedničkog referentnog okvira za europsko privatno pravo, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 30, br. 1/2009, a o CESL-u u, primjerice, Mišćenić, E., *Europsko ugovorno pravo na putu od soft law prema hard law – osvrt na opcionalno zajedničko europsko pravo prodaje (CESL)*, *Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci*, vol. 33, br. 2/2012.
- 5 Od poredbenih propisa rad se prvenstveno bavi posebnim propisima o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem kojima su odredbe Direktive 2011/7/EU i ranije Direktive 2000/35/EZ transponirane u slovensko i talijansko pravo. U slovenskom pravu riječ je o Zakonu o sprječavanju zakašnjenja s plaćanjem (*Zakon o preprečevanju zamud pri plaćilih*, Uradni list Republike Slovenije br. 18/11.; dalje u tekstu: slovenski ZPreZP iz 2011.) koji je stavljen izvan snage novim Zakonom o sprječavanju zakašnjenja s plaćanjem (*Zakon o preprečevanju zamud pri plaćilih*, Uradni list Republike Slovenije br. 57/12.; dalje u tekstu: slovenski ZPreZP iz 2012.). U talijansko pravo Direktiva 2000/35/EZ transponirana je Zakonodavnim dekretom br. 231 od 9. listopada 2002. o provedbi Direktive 2000/35/EZ o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima (*Decreto legislativo 9 ottobre 2002, n. 231 - Attuazione della direttiva 2000/35/CE relativa alla lotta contro i ritardi di pagamento nelle transazioni commerciali*, *Gazzetta ufficiale* br. 249/02.) koji je radi usklađenja s novom Direktivom 2011/7/EU izmijenjen i dopunjen Zakonodavnim dekretom br. 192 od 9. studenog 2012. o izmjenama zakonodavnog dekreta br. 231 od 9. listopada 2002. radi potpune implementacije Direktive 2011/7/EU o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima u skladu s čl. 10. st. 1. Zakona br. 180 od 11. studenog 2011. (*Decreto legislativo 9 novembre 2012, n. 192 - Modifiche al decreto legislativo 9 ottobre 2002, n. 231, per l'integrale recepimento della direttiva 2011/7/UE relativa alla lotta contro i ritardi di pagamento nelle transazioni commerciali, a norma dell'articolo 10, comma 1, della legge 11 novembre 2011, n. 180*, *Gazzetta ufficiale* br. 267/12.). U određenim aspektima rad se dotiče i poredbenopravnih rješenja sadržanih u austrijskom, finskom, francuskom, litvanskom i njemačkom pravu.

U domaćoj pravnoj literaturi objavljen je u posljednje dvije godine veliki broj radova posvećenih uređenju rokova plaćanja,⁶ a što je posljedica novih propisa koji su stupili na snagu u ovom području, i to Zakona o rokovima ispunjenja novčanih obveza⁷ iz 2011. godine te Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi⁸ iz 2012. godine. No, iako je ZRINO izrađen po uzoru na odredbe Direktive 2011/7/EU, a ZFPPN izrijekom usvojen u transponiranju Direktive 2011/7/EU, samo manji dio radova domaćih autora stavlja rješenja hrvatskoga prava u korelaciju s rješenjima Direktive 2011/7/EU,⁹ a još manji broj radova se primarno

- 6 Riječ je o, primjerice: Borić, Ž., O rokovima ispunjenja novčanih obveza, *Hrvatska pravna revija*, br. 3/2012; Čuveljak, J., O Zakonu o rokovima ispunjenja novčanih obveza, *Pravo i porezi*, br. 12/2011; Giunio, M. A., Rokovi plaćanja i sankcije neplaćanja od 1.1.2012., *Financije, pravo i porezi*, br. 12/2011; Giunio, M. A., ZFPPN versus ZRINO, *Pravo u gospodarstvu*, vol. 51, sv. 5/2012; Gorenc, V., Rokovi ispunjenja novčanih obveza od 1. siječnja 2012., *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 12/2011; Pavičić, D., Primjena Zakona o rokovima ispunjenja novčanih obveza, *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 1/2012; Pavičić, D., Aktualna pitanja vezana za primjenu Zakona o rokovima ispunjenja novčanih obveza, *Računovodstvo, revizija i financije*, br. 5/2012; Pavičić, D., Rokovi ispunjenja novčanih obveza prema odredbama Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, *Pravo i porezi*, br. 10/2012; Pavičić, D., Aktualna pitanja vezana za rokove ispunjenja novčanih obveza nakon stupanja na snagu Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, *Pravo i porezi*, br. 11/2012; Šimunec, N., O načinu prestanka novčanih obveza u smislu Zakona o rokovima ispunjenja novčanih obveza, *Pravo i porezi*, br. 3/2012.
- 7 Zakon o rokovima ispunjenja novčanih obveza, NN br. 125/11. (dalje u tekstu: ZRINO). ZRINO je stupio na snagu 1. siječnja 2012.
- 8 Zakon o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi, NN br. 108/12. i 144/12. (dalje u tekstu: ZFPPN). ZFPPN je stupio na snagu 1. listopada 2012., a odredbom čl. 92. ZFPPN-a ZRINO je stavljen van snage.
- 9 Odredbe ZRINO-a cjelovito su obrađene uz komparaciju s odredbama Direktive 2011/7/EU u radovima: Giunio, M. A., Rokovi ispunjenja novčanih obveza u poduzetničkim ugovorima – EU direktive i hrvatski zakon (u: Barbić, J. i Giunio, M. A. (ur.), *Zbornik 50. jubilar-nog susreta pravnika Opatija 2012.*, Zagreb, Hrvatski savez udruga pravnika u gospodarstvu, 2012.); Giunio, M. A., Rokovi plaćanja kod poduzetničkih ugovora i dužnički zatvor, *Hrvatska pravna revija*, br. 6/2012. O razlozima donošenja i polju primjene ZRINO-a uz poredbu sa zahtjevima direktive objavljen je rad: Šafranko, Z., Kritički osvrt na provedbu Direktive 2011/7/EU u hrvatsko pravo, *Pravo u gospodarstvu*, vol. 51, sv. 2/2012. O granicama slobode ugovaranja i mjerama suzbijanja zakašnjenja s plaćanjem prema ZRINO-u i direktivi piše: Šafranko, Z., Kritički osvrt na provedbu Direktive 2011/7/EU u hrvatsko pravo – drugi dio: suzbijanje zakašnjelih plaćanja i zlorabe ugovorne autonomije na štetu vjerovnika, *Pravo u gospodarstvu*, vol. 51, sv. 5/2012. Implementacijom u hrvatsko pravo onih odredaba Direktive 2011/7/EU koje uređuju zatezne kamate bavi se rad: Tot, I., Zatezne kamate između slobodnih zanimanja, *Pravo u gospodarstvu*, vol. 51, sv. 3/2012. Poredbom odredaba ZRINO-a s odredbama Direktive 2011/7/EU koje govore o nepoštenim ugovornim odredbama i praksama bavi se znanstveni rad izložen na znanstvenoj konferenciji „Nepoštene ugovorne odredbe: europski standardi i hrvatska provedba“ održanoj 24. veljače 2012. na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci: Petrović, S. i Tepeš, N., Nepoštene ugovorne odredbe u trgovačkim ugovorima (zbornik radova s konferencije je u postupku objavljivanja). Transponiranjem Direktive 2011/7/EU u odredbe ZRINO-a i ZFPPN-a bavi se rad: Tot, I., Combating Late Payment in Commercial Transactions: Transposition of the EU Directives into Laws of Croatia and Slovenia, u: Săraru, Cătălin-Silviu (ur.), *Perspectives of Business Law in the Third Millennium*, Bukurešt, ASE Publishing, 2012.

bavi rješenjima Direktive 2011/7/EU.¹⁰ Kako je utvrđivanje značenja, svrhe i dosega pojedinih odredbi direktive preduvjet odgovarajuće ocjene o usklađenosti hrvatskog prava sa zahtjevima direktive, očekivani doprinos ovog rada je i u popunjavanju praznina koje postoje u domaćoj literaturi u vezi s pitanjima kojima se bavi ovaj rad. U tu svrhu ovaj se rad više oslanja na pojedine radove stranih autora koji, mada pisani u kontekstu odredaba ranije Direktive 2000/35/EC,¹¹ sadrže zaključke koji vrijede i u kontekstu odredaba nove Direktive 2011/7/EU.

U prvom poglavlju nakon uvoda analiziraju se pojmovi trgovačkog ugovora, novčane obveze i rok ispunjenja novčane obveze. U trećem poglavlju daje se odgovor na u stranu pravnoj literaturi prijeporno pitanje uređuju li Direktiva 2000/35/EZ i Direktiva 2011/7/EU rokove ispunjenja novčanih obveza ili samo rokove dospijea zateznih kamata. Četvrto poglavlje posvećeno je odredbama Direktive 2011/7/EU o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana, a peto poglavlje odredbama o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze od 60 kalendarskih dana. Zaključno se daju rezultati provedenog istraživanja.

2. POJMOVI „TRGOVAČKI UGOVOR“, „NOVČANA OBVEZA“ I „ROK ISPUNJENJA NOVČANE OBVEZE“

Prije upuštanja u analizu pojedinih odredaba Direktive 2011/7/EU o rokovima ispunjenja novčanih obveza iz trgovačkih ugovora, nužno je utvrditi značenje pojmova „trgovački ugovor“, „novčana obveza“ i „rok ispunjenja novčane obveze“ koje direktiva rabi u svom izričaju. Bez toga utvrđenja nije moguće ni u potpunosti

10 Direktivu 2011/7/EU cjelovito u stručnome članku obrađuje: Maurović, LJ., Koliki napredak u sprečavanju zakašnjelog plaćanja u trgovačkim transakcijama donosi nova Smjernica 2011/7/EU?, Hrvatska pravna revija, br. 11/2011. Temeljnim pojmovima i definicijama Direktive 2011/7/EU bave se radovi: Tot, I., Pojam commercial transactions iz Direktive 2011/7/EU, Pravo u gospodarstvu, vol. 51, br. 6/2012; Tot, I., Pojmovi “poduzetnik” i “javna vlast” iz Direktive 2011/7/EU o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima, Hrvatska pravna revija, br. 12/2012. O pravnim posljedicama zakašnjenja s plaćanjem predviđenim Direktivom 2011/7/EU vidi: Tot, I., Pojam i pravne posljedice zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima u pravu Europske unije, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, vol. 33, br. 2/2012.

11 Na sveobuhvatan način odredbe Direktive 2000/35/EZ znanstveno su obradili: Schulte-Braucks, R. i Ongena, S., The Late Payment Directive – a step towards an emerging European Private Law?, European Review of Private Law, vol. 11, br. 4/2003; te: Zaccaria, A., (EC) Directive 2000/35 on Combating Late Payments in Commercial Transactions, The European Legal Forum (E), vol. 5, br. 6/2000-2001, <<http://www.simons-law.com/library/pdf/e/92.pdf>>, 23. rujna 2012. Odnosom Direktive 2000/35/EZ prema Bečkoj konvenciji bavi se: Perales Viscasillas, P., Late Payment Directive 2000/35 and the CISG, Pace International Law Review, vol. 19, br. 1/2007, <<http://digitalcommons.pace.edu/pilr/vol19/iss1/8>>, 23. rujna 2012. Pojedine odredbe Direktive 2000/35/EZ u kontekstu prijedloga za harmonizaciju i unifikaciju ugovornog prava na području Europske unije analizirane su u: Schulze, R. (ur.), Common Frame of Reference and Existing EC Contract Law, München, Sellier, 2008.

razumjeti doseg primjene odredaba direktive, a ni ocijeniti njezinu implementaciju u odredbe nacionalnih prava.

2.1. Pojam „trgovački ugovor“

Jednako kao i odredbama ranije direktive, odredbama Direktive 2011/7/EU koje uređuju njezino područje primjene određeno je da se primjenjuje na sva plaćanja koja su učinjena kao naknada u „trgovačkim transakcijama“ (*commercial transactions; Geschäftsverkehr*).¹² Kako Direktiva 2011/7/EU iz područja svoje primjene isključuje izvanugovorne obveze te obveze plaćanja iz jednostranih pravnih poslova, proizlazi da pod terminom *transactions* podrazumijeva upravo ugovore.¹³

Pod „trgovačkim ugovorima“ u smislu Direktive 2011/7/EU razumijevaju se ugovori između poduzetnika ili između poduzetnika i osoba javnog prava koji dovode do isporuke robe ili pružanja usluga za naknadu,¹⁴ iz čega pored ograničenja primjene u pogledu subjekata ugovornog odnosa proizlazi da u doseg primjene odredaba direktive nisu svi „trgovački ugovori“, već samo dvostranoobvezni naplatni ugovori koji dovode do isporuke robe ili pružanja usluga za naknadu, neovisno o pojedinim tipovima takvih ugovora.¹⁵ Pri tomu se ne primjenjuje na sve takve ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava, već samo na one ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava, u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze.¹⁶

Važno je primijetiti da je pojam „trgovački ugovor“ prema Direktivi 2011/7/EU po svom sadržaju širi od pojma trgovačkog ugovora u hrvatskom pravu jer obuhvaća ne samo ugovore među trgovcima, već i ugovore koje s trgovcima ili između sebe sklapaju osobe slobodnih zanimanja te ugovore koje s ovima ili s trgovcima sklapaju osobe javnog prava kao dužnici novčanih obveza.¹⁷

2.2. Pojam „novčana obveza“ („dužni iznos“)

Direktiva 2011/7/EU, kao ni ranija Direktiva 2000/35/EZ, ne definira pojam novčane obveze. Novost u odnosu na raniju Direktivu 2000/35/EZ jest definiranje

12 Prema odredbi čl. 1. st. 2. Direktive 2011/7/EU. Navedena odredba u cijelosti odgovara odredbi čl. 1. Direktive 2000/35/EZ.

13 Opširno o pojmu *commercial transactions* iz Direktive 2011/7/EU vidi: Tot, I., Pojam *commercial transactions*..., op. cit. u bilj. 10, str. 1425. – 1430.

14 Prema odredbi čl. 2. st. 1. t. 1. Direktive 2011/7/EU. Navedena definicija u cijelosti odgovara definiciji ovog pojma sadržanoj u odredbi čl. 2. st. 1. t. 1. ranije Direktive 2000/35/EZ. Opširno o trgovačkim ugovorima prema subjektima ugovornog odnosa vidi: *ibid.*, str. 1433. – 1437. O pojmovima „poduzetnik“ i „osoba javnog prava“ u okviru Direktive 2011/7/EU vidi: Tot, I., Pojmovi „poduzetnik“ i „javna vlast“..., op. cit. u bilj. 10, str. 22. – 24., 26. – 28.

15 Tot, I., Pojam *commercial transactions*..., op. cit. u bilj. 10, str. 1441.

16 *Ibid.*, str. 1434.

17 *Ibid.*, str. 1441.

pojma „dužni iznos“ odredbom Direktive 2011/7/EU koja glasi: „dužni iznos je iznos glavnice koji je trebao biti plaćen u ugovorenom ili zakonskom roku plaćanja, uključujući primjenjive poreze, carine, pristojbe i naknade naznačene u računu ili odgovarajućem zahtjevu za plaćanjem.“¹⁸

Prema autorovom mišljenju odredbe Direktive 2011/7/EU odnose se samo na primarnu novčanu obvezu koju je dužnik iz trgovačkog ugovora dužan ispuniti vjerovniku, no ne i na sekundarne novčane obveze koje bi mogle proizlaziti iz trgovačkog ugovora koji potpada pod njezinu primjenu. Stoga ne postoji obveza država članica Europske unije da pri pretvaranju direktive u nacionalno pravo predvide odredbe prema kojima bi, primjerice, kupac imao pravo na zatezne kamate zbog zakašnjenja prodavatelja s plaćanjem ugovorne kazne koja bi bila ugovorena u slučaj prodavateljeva zakašnjenja s isporukom robe kupcu. Da se odredbe Direktive odnose samo na primarnu, glavnu novčanu obvezu dužnika iz trgovačkog ugovora, proizlazi i iz odredbe prema kojoj se ona primjenjuje na sva plaćanja učinjena na ime naknade iz trgovačkog ugovora¹⁹ i iz izraza „iznos glavnice“ sadržanog u definiciji pojma „dužni iznos“.²⁰

Odredbe Direktive 2011/7/EU ne odnose se niti na eventualnu vjerovnikovu tražbinu ugovornih kamata. Naime, vjerovnik novčane obveze može dužniku odobriti odgodu plaćanja naknade kao protučinidbe za isporučenu robu, pod uvjetom da dužnik u ugovorenom roku ispunjenja pored iznosa te naknade vjerovniku plati i iznos ugovornih kamata po ugovorenoj stopi. Ne plati li dužnik u ugovorenom roku ni iznos glavnice niti iznos ugovornih kamata, vjerovnik na neplaćeni iznos ugovornih kamata ne bi mogao obračunati dužniku i zatezne kamate (pod pretpostavkom da je nacionalno pravo usvojilo minimum predviđen Direktivom a ne i za vjerovnika povoljnije rješenje). Navedeno je posljedica odredbe Direktive prema kojoj su države članice dužne u nacionalnom pravu predvidjeti da vjerovnik ima pravo na zatezne kamate ako, među ostalim, nije na vrijeme primio dužni iznos,²¹ a u definiciju dužnog iznosa direktiva ne uključuje i iznos ugovornih kamata. Stoga je obveza isplate ugovornih kamata zasebna činidba

18 Odredba čl. 2. st. 8. Direktive 2011/7/EU. U nacionalnim pravima pri transponiranju Direktive 2011/7/EU propisano je u bitnome istovjetno, pa tako i odredbom čl. 2. st. 1. t. g) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231 u vezi s odredbom čl. 1. st. 1. t. b) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 192, odredbom čl. 3. slovenskog ZPreZP-a iz 2011., odredbom čl. 7. st. 1. slovenskog ZPreZP-a iz 2012., a u hrvatskom pravu odredbom čl. 3. st. 1. t. 5. ZFPPN-a.

19 Prema odredbi čl. 1. st. 2. Direktive 2011/7/EU.

20 U kontekstu Direktive 2000/35/EZ, stav da se Direktiva primjenjuje samo na primarnu novčanu obvezu, a ne i na sekundarne novčane obveze, odnosno ne i na sekundarne tražbine kao što su tražbine troškova i ugovorne kazne, ističu i: Zaccaria, A., op. cit. u bilj. 11, str. 388.; Perales Viscasillas, P., La Ley 3/2004 y la Directiva 2000/35: pasado, presente y futuro e impacto en el Derecho Mercantil, Revista electrónica del Departamento de Derecho de la Universidad de La Rioja, br. 5/2007, str. 18. Do istoga zaključka u kontekstu odredaba ZRINO-a koje su usvojene po uzoru na odredbe Direktive 2011/7/EU dolazi i: Šafranko, Z., Kritički osvrt..., op. cit. u bilj. 9, str. 464.

21 Prema odredbi čl. 3. st. 1. Direktive 2011/7/EU.

različita od obveze isplate naknade za isporučenu robu ili pruženu uslugu, odnosno ona je protučinidba za odobrenu odgodu plaćanja, a ne za činidbu predaje robe.

Definiranje pojma „dužnog iznosa“ u odredbama Direktive 2011/7/EU na način da se izriječkom naglasi da su tim pojmom obuhvaćeni i primjenjivi porezi, carine, pristojbe i druge naknade, vjerojatno je posljedica pravnog stajališta koje je u tumačenju Direktive 2000/35/EZ zauzeo Europski sud u predmetu C-172/08.²² Potreba za tumačenjem odredbi Direktive 2000/35/EZ pojavila se pred Europskim sudom u povodu postupka pred talijanskim sudom u kojemu je trgovačko društvo Pontina Ambiente Srl osporavalo novčanu kaznu, koju mu je izrekla nadležna vlast talijanske regije Lazio, zbog zakašnjenja s plaćanjem posebne pristojbe za odlaganje krutog otpada u odlagalište za takav otpad. Navedeni poduzetnik obavljao je djelatnost prikupljanja krutog otpada od tijela lokalne samouprave u regiji Lazio za naknadu, a u zakašnjenje s plaćanjem dužne pristojbe došao je iz razloga što su tijela lokalne samouprave bila u zakašnjenju s plaćanjem dugovane naknade prema njemu. Talijanski propis predviđao je pravo poduzetnika koji obavljaju djelatnost zbrinjavanja krutog otpada da dužnu pristojbu koja se plaća za obavljanje te djelatnosti naknadi od krajnjeg korisnika usluge. No pri tome nije propisivao obvezu takvih krajnjih korisnika da u slučaju zakašnjenja s isplatom naknade plaćene pristojbe plate poduzetniku i zatezne kamate, niti je propisivao krajnjim korisnicima za takvo zakašnjenje novčane kazne kao što je to činio za poduzetnika. Europski sud je, u prethodnom postupku pokrenutom u povodu pitanja talijanskog suda, zauzeo stajalište da i iznosi koje poduzetniku duguju tijela lokalne samouprave na ime naknade dužne pristojbe koju je obvezan platiti poduzetnik potpadaju pod primjenu odredaba Direktive 2000/35/EZ te da je obveza država članica Europske unije da osiguraju, u slučaju zakašnjenja s plaćanjem takve naknade dužne pristojbe, pravo poduzetnika da tijelima lokalne samouprave obračuna i zatezne kamate na tako dugovane iznose.²³

Direktivom 2011/7/EU nije izriječkom propisano da vjerovnik ima pravo zahtijevati ispunjenje dospjele novčane obveze,²⁴ što je i logična posljedica činjenice

22 Presuda Europskog suda od 25. veljače 2010., u predmetu C-172/08, *Pontina Ambiente Srl protiv Regione Lazio*, OJ C 183, 19.7.2008., dostupna i na: <<http://curia.europa.eu/>>, 26. siječanj 2013., dalje u tekstu: presuda *Pontina Ambiente*.

23 Ibid., § 47. Pred Europskim sudom vodio se još jedan postupak koji se temelji a na sličnoj činjeničnoj osnovi kao i predmetu *Pontina Ambiente*, a u kojemu postupku je Europski sud potvrdio svoja pravna stajališta iznesena u presudi *Pontina Ambiente*: presuda Europskog suda od 24. svibnja 2012., u predmetu C-97/11, *Amia SpA u likvidaciji protiv Provincia Regionale di Palermo*, OJ C 200, 7.7.2012, dostupna i na: <<http://curia.europa.eu/>>, 26. siječnja 2013.

24 Primjerice, DCFR sadrži takvu izričitu odredbu u model-pravilu III.-3:301 prema kojem je „vjerovnik ovlašten naplatiti novčanu obvezu koja je dospjela“. Sličnu odredbu sadrži i ECL (EG) u kontekstu prava prodavatelja iz ugovora o kupoprodaji pa se tako u odredbi čl. 134. st. 1. ECL (EG) navodi da je „prodavatelj ovlašten naplatiti cijenu kada je dospjela i zahtijevati ispunjenje bilo koje druge obveze koju je preuzeo kupac“. Takvu u cijelosti identičnu odredbu sadrži i odredba čl. 132. st. 1. CESL-a.

da ona nema horizontalni izravni učinak.²⁵ Međutim, namjera Direktive da obveže države članice Europske unije na priznavanje nacionalnim pravom takvog utuživog subjektivnog prava vjerovnika razvidna je iz njezinih odredbi koje obvezuju države članice da u nacionalnom pravu osiguraju da vjerovnik može pribaviti ovršni naslov radi prisilne naplate svoje tražbine od dužnika unutar Direktivom predviđenog roka.²⁶

2.3. Pojam „rok ispunjenja novčane obveze“

Rok ispunjenja novčane obveze koji se u ugovorima pojavljuje kao uzgredni sastojak ili kao subjektivno bitni sastojak ugovora,²⁷ u pravilu je početni rok (tzv. *dies a quo*) kojim se određuje trenutak ispunjenja novčane obveze na način da se određuje da dužnikova novčana obveza dopijeva na određeni datum ili protekom određenog vremena.²⁸

Rok ispunjenja novčane obveze iz trgovačkog ugovora načelno može biti određen na više načina: zakonom, ugovorom, trgovačkim običajem ili praksom koju su trgovci međusobno razvili. Zakonski rok ispunjenja novčane obveze može biti određen prisilnim odredbama propisa koje ugovorne strane ne mogu isključiti od primjene ili dispozitivnim odredbama propisa koje će se primijeniti, samo ako

25 Horizontalni izravni učinak je takav učinak sekundarnog prava Europske unije koji omogućuje pojedincima da subjektivna prava ostvaruju u horizontalnom odnosu, odnosno protiv drugih pojedinaca, izravnim pozivanjem na odredbe sekundarnog prava Europske unije. Takav učinak u pravu Europske unije imaju uredbe, no ne i direktive (o tome vidi više u: Čapeta, T. i Rodin, S., Osnove prava Europske unije, Zagreb, Narodne novine, 2010., str. 54. - 56., 65. - 67.; Rodin, S. i Čapeta, T. (ur.), Učinci direktiva Europske unije u nacionalnom pravu, Zagreb, Pravosudna akademija, 2008., str. 14., 29. - 30., 32. - 34.).

26 Odredbe čl. 10. Direktive 2011/7/EU.

27 Uzgredni (nuzgredni, sporedni) sastojci pravnog posla su takvi sastojci koji vrijede samo ako ih ugovore strane (Klarić, P. i Vedriš, M., Građansko pravo, Zagreb, Narodne novine, 2009., str. 114.), odnosno takvi sastojci za čije postojanje u ugovoru je nužno da se strane suglase, a ako se ne suglase, ne postoje dispozitivne odredbe propisa koje bi se primjenjivale umjesto njih (Slakoper, Z., Gorenc, V. i Bukovac Puvača, M., Obvezno pravo – Opći dio – Sklapanje, promjene i prestanak ugovora, Zagreb, Novi informator, 2009., str. 244. – 245.). Subjektivno bitan sastojak ugovora može biti svaki sastojak ugovora koji je za jednu ugovornu stranu toliko važan da bez njezina izvršenja u sadržaj ugovora ta strana taj ugovor ne bi sklopila, a druga se s time suglasi (Slakoper, Z. i dr., op. cit. u ovoj bilj., str. 243).

28 Vizner rok ispunjenja novčane obveze klasificira kao suspenzivni rok (Vizner, B., Komentar Zakona o obveznim (obligacionim) odnosima, Zagreb, Riječka tiskara, 1978., str. 1194.). Klarić i Vedriš ne rabe izraz suspenzivni rok, ali početne rokove definiraju kao rokove kojima se učinak pravnog posla ograničava s vremenom tako da učinak pravnog posla nastaje tek od određenog vremena, iz čega se može zaključiti da ovi autori poistovjećuju pojam suspenzivnog i početnog roka (Klarić, P. i Vedriš, M., op. cit. u bilj. 27, str. 124.). Slakoper ističe kako je suspenzivne rokove potrebno razlikovati od početnih jer se prvima vremenski ograničavaju učinci ugovora (npr. ugovor o kupoprodaji stupa na snagu protekom 15 dana od njegova sklapanja), a drugima se određuje vrijeme ispunjenja ugovornih obveza (npr. kupac je dužan platiti cijenu u roku od 15 dana od sklapanja ugovora o kupoprodaji) – Slakoper, Z. i dr., op. cit. u bilj. 27, str. 249. – 250. Autor rada priklanja se posljednje navedenom stajalištu.

ugovorne strane nisu drukčije odredile ugovorom, odnosno ako drukčije ne proizlazi iz trgovačkog običaja ili prakse koju su trgovci međusobno razvili.

Direktiva 2011/7/EU, kao i ranija Direktiva 2000/35/EZ, rokove ispunjenja novčanih obveza iz trgovačkih ugovora također uređuje kao početne rokove kojima se određuje trenutak ispunjenja novčane obveze na način da dužnikova novčana obveza dospijeva protekom određenog vremena.²⁹

Za razliku od ranije Direktive 2000/35/EZ koja je rokove ispunjenja novčanih obveza određivala u „danima“, nova Direktiva 2011/7/EU izriječno govori o „kalendarskim danima“.³⁰ Naizgled se iz isticanja izraza „kalendarski“ čini da bi rok ispunjenja novčane obveze istjecao protekom dana kojim završava računanje roka, neovisno o tomu pada li posljednji dan roka u neradni dan ili u radni dan. Međutim, preambula Direktive ističe da se zakonske zatezne kamate trebaju računati u skladu s Uredbom br. 1182/71,³¹ a prema odredbama te uredbe, pada li posljednji dan roka na državni praznik, u subotu ili nedjelju, rok će proteći istekom posljednjeg sata sljedećeg radnog dana.³² Kako početak razdoblja zakašnjenja dužnika za koje vjerovnik ima pravo potraživati zatezne kamate izravno ovisi o isteku roka ispunjenja novčane obveze, potrebno je uzeti da se odredbe Uredbe 1182/71 imaju primijeniti i na računanje roka ispunjenja novčane obveze.

Za razliku od ranije Direktive 2000/35/EZ koja je rokove ispunjenja novčanih obveza propisivala jednako za ugovore među poduzetnicima i ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava, Direktiva 2011/7/EU različito regulira rokove ispunjenja novčanih obveza u tim dvjema kategorijama trgovačkih ugovora.³³

3. UREĐUJE LI DIREKTIVA 2011/7/EU ZAKONSKE ROKOVE ISPUNJENJA NOVČANIH OBVEZA ILI „ROKOVE DOSPIJEĆA ZATEZNIH KAMATA“?

Ranija Direktiva 2000/35/EZ određuje da je, ako je rok ispunjenja novčane obveze određen trgovačkim ugovorom, vjerovnik novčane obveze ovlašten zahtijevati zatezne kamate zbog zakašnjenja s plaćanjem od dana koji dolazi nakon isteka „roka plaćanja utvrđenog u ugovoru“.³⁴ Ako rok ispunjenja novčane obveze nije određen ugovorom, prema Direktivi „kamate su plative automatski bez potrebe za

29 I to protekom 30, odnosno 60 kalendarskih dana, o čemu će više biti riječ *infra* u poglavljima 4. i 5. rada.

30 Usp. odredbu čl. 3. st. 1. t. b) (i) Direktive 2000/35/EZ i odredbu čl. 3. st. 3. t. b) (i) Direktive 2011/7/EU.

31 Prema odredbi točke 15. preambule Direktive 2011/7/EU.

32 Prema odredbi čl. 3. st. 4. Uredbe Vijeća (EEZ, Euratom) br. 1182/71 od 3. lipnja 1971. o utvrđivanju pravila koja se primjenjuju na razdoblja, dane i rokove (*Regulation (EEC, Euratom) No 1182/71 of the Council of 3 June 1971 determining the rules applicable to periods, dates and time limits*), OJ L 124, 8.6.1971.

33 Usp. odredbe čl. 3. Direktive 2000/35/EZ i odredbe čl. 3. i 4. Direktive 2011/7/EU.

34 Prema odredbi čl. 3. st. 1. t. a) Direktive 2000/35/EZ.

opomenom“ po isteku rokova predviđenih direktivom.³⁵ Na prvi pogled proizlazi iz odredaba Direktive 2000/35/EZ da Direktiva ne uređuje ni ugovorne ni zakonske rokove ispunjenja primarne novčane obveze, već da se njome samo propisuje, odnosno nalaže državama članicama propisati u nacionalnom pravu, rokove protekom kojih dospijevaju zatezne kamate na koje je vjerovnik ovlašten u slučaju zakašnjenja s plaćanjem primarne novčane obveze koje će nastupiti protekom roka ispunjenja primarne novčane obveze.

Navedeno i jest gledište pojedinih autora koji su tumačeći odredbe Direktive 2000/35/EZ izvodili zaključak da ne uređuje pitanje kada dospijeva novčana obveza već da samo utvrđuje u kojem trenutku dospijevaju zatezne kamate zbog čega nacionalna prava „mogu i dalje razlikovati dan dospijeca glavne tražbine od dana dospijeca zateznih kamata.“³⁶ Ovo gledište načelno dopušta mogućnost i da su zatezne kamate dospjele ranije negoli je dospjela primarna novčana obveza na koju se zatezne kamate imaju obračunati.

Međutim, s obzirom na to da prije dana „dospijeca zateznih kamata“ dužnik nije u zakašnjenju s ispunjenjem novčane obveze, direktiva je određujući „rokove plativosti zateznih kamata“ zapravo barem na posredan način uredila i rokove ispunjenja primarne novčane obveze. Istekom roka ispunjenja, novčana obveza dospijeva na naplatu, pa od sljedećeg dana po isteku roka ispunjenja novčane obveze počinju teći zatezne kamate zbog zakašnjenja s ispunjenjem novčane obveze. Kao što to ispravno ističu pojedini autori, „ako opomena više nije potrebna, to je upravo zbog toga što je obveza dospjela“, pa stoga određivanjem da su kamate plative po isteku određenog roka Direktiva „odgađa jedino trenutak u kojem sama obveza dospijeva.“³⁷ Sama odredba Direktive o nepostojanju potrebe za opomenom izraz je načela *dies interpellat pro homine* koje potječe iz rimske pravne tradicije, a znači da rok ispunjenja obveze opominje sam po sebi zbog čega nije potrebno posebno podsjećati dužnika na njegovu obvezu i potrebu njenog ispunjenja.

Većina stranih autora koji su se bavili analizom odredaba Direktive 2000/35/EZ ne dvoji oko toga uređuje li ona rokove ispunjenja primarne novčane obveze ili rokove plativosti zateznih kamata: oni govore isključivo o rokovima plaćanja, odnosno rokovima ispunjenja primarne novčane obveze.³⁸

35 Prema odredbi čl. 3. st. 1. t. b) Direktive 2000/35/EZ.

36 Takav zaključak izvode Schulte-Braucks i Ongena (Schulte-Braucks, R. i Ongena, S., op. cit. u bilj. 11, str. 530.). Na tragu istoga zaključka je i Zaccaria koji drži da se zakonski rokovi Direktive odnose na određivanje dana dospijeca zateznih kamata te smatra da direktiva pruža dužniku odgovornom za povredu ugovora vrijeme od 30 dana u kojemu dužnik ne snosi nikakve pravne posljedice (Zaccaria, A., op. cit. u bilj. 11, str. 388. - 389.).

37 Perales Viscasillas, P., op. cit. u bilj. 11, str. 134.

38 Vidi, primjerice: McCormack, G., Retention of Title and the EC Late Payment Directive, *Journal of Corporate Law Studies*, vol. 1, br. 2/2001, str. 502.; Milo, J. M., Combating Late Payment in Business Transactions: How a New European Directive Has Failed to Set a Substantial Minimum Standard Regarding National Provisions on Retention of Title, *European Review of Private Law*, vol. 10, br. 3/2003, str. 381.; Riesenhuber, K., *Europäisches Vertragsrecht*, Berlin, De Gruyter, 2006., str. 286. – 287.; Schmidt-Kessel, M., *Zahlungsverzug im Handelsverkehr – ein neuer Richtlinienentwurf*, *JuristenZeitung*, vol. 53, br. 23/1998, str. 1138.

Međutim, nespretno sročena odredba ranije direktive uzrokovala je poteškoće u njenom transponiranju u odredbe nacionalnog prava država članica. Tako su neke države članice svojim propisima uredile dva različita roka: jedan protekom kojega novčana obveza dospijeva na naplatu, te drugi koji počinje teći od dana dospijeća novčane obveze a protekom kojeg dospijevaju zatezne kamate za zakašnjenje s ispunjenjem dospjele novčane obveze.³⁹ Na taj način nacionalni propisi su legalizirali zakašnjenje dužnika za određeno vremensko razdoblje nakon dospijeća novčane obveze za koje dužnik prema propisu nije dužan vjerovniku plaćati zatezne kamate, stvarajući određenu zakonsku odgodu nastupanja učinaka zakašnjenja dužnika.⁴⁰

Direktiva 2011/7/EU, istovjetno pristupu ranije Direktive 2000/35/EZ, određuje da je, ako je rok ispunjenja novčane obveze određen ugovorom među poduzetnicima, vjerovnik novčane obveze ovlašten zahtijevati zatezne kamate zbog zakašnjenja s plaćanjem od dana koji dolazi nakon isteka „roka plaćanja utvrđenog u ugovoru“.⁴¹ Direktiva 2011/7/EU također propisuje da je vjerovnik ovlašten na zatezne kamate „bez potrebe za opomenom“,⁴² a da je vjerovnik, ako rok ispunjenja novčane obveze nije određen ugovorom među poduzetnicima, „ovlašten na zatezne kamate po isteku rokova“ određenih Direktivom.⁴³ Direktiva 2011/7/EU nalaže

39 Na taj način Direktiva je transponirana u odredbe španjolskog i belgijskog prava (Perales Viscasillas, P., op. cit. u bilj. 11, str. 132.).

40 Dok do ove zakonske odgode učinaka zakašnjenja dužnika s plaćanjem nije došlo u slovenskom i hrvatskom pravu, u talijanskom pravu ona je rezultat transponiranja Direktive 2000/35/EZ koje je izvršeno na način da su Zakonodavnim dekretom br. 231 uređeni zakonski rokovi od 30 dana protekom kojih je vjerovnik ovlašten zahtijevati zatezne kamate zbog zakašnjenja dužnika. Prema tom uređenju, ako ugovorom nije određen rok ispunjenja primarne novčane obveze iz ugovora, neovisno o tomu kada je ta obveza dospjela, pa i onda kada je dospjela u trenutku kada je vjerovnik novčane obveze ispunio svoju nenovčanu obvezu, vjerovnik novčane obveze neće imati pravo na zatezne kamate od trenutka dužnikova pada u zakašnjenje, nego tek protekom zakonskog roka od 30 dana od kada je dužnik primio račun (prema odredbama čl. 4. st. 1. i 2. talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231, a istovjetno proizlazi i nakon što su ove odredbe izmijenjene radi usklađivanja s Direktivom 2011/7/EU odredbom čl. 1. st. 1. t. d) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 192). Pojedini talijanski autori, doduše, ističu da su, makar Zakonodavni dekret br. 231 uređuje zakonske rokove dospijeća zateznih kamata, zatezne kamate posljedica dužnikova zakašnjenja do kojega dolazi neispunjenjem novčane obveze u roku, pa da se pod zakonskim rokovima protekom kojih vjerovnik ima pravo na zatezne kamate imaju razumjeti zakonski rokovi u kojima je dužnik dužan ispuniti svoju novčanu obvezu na koju se zatezne kamate obračunavaju (vidi, primjerice: Chessa, C., *Il potere giudiziale di ristabilire l'equità contrattuale nelle transazioni commerciali*, Rivista di diritto civile, vol. 6, dio I., br. 4/2006, str. 441.). Do istovjetne situacije doći će i u finskom pravu koje je također pri transponiranju Direktive 2000/35/EZ zakonom uredilo zakonske rokove dospijeća zateznih kamata, a ne zakonske rokove ispunjenja primarnih novčanih obveza iz trgovačkih ugovora, odredbom čl. 6. st. 1. finskog Zakona o kamatama (*Korkolaki*, Suomen Säädoskokoelma br. 633/82., s posljednjim amandmanom u br. 846/09.; dalje u tekstu: finski ZK).

41 Prema odredbi čl. 3. st. 3. t. a) Direktive 2011/7/EU.

42 Prema odredbama čl. 3. st. 1. i čl. 4. st. 1. Direktive 2011/7/EU.

43 Prema odredbi čl. 3. st. 3. t. b) Direktive 2011/7/EU.

državama članicama i obvezu da za ugovore među poduzetnicima, u nacionalnom pravu osiguraju da „u ugovoru određeni rok plaćanja ne prelazi 60 kalendarskih dana“.⁴⁴ U vezi s ugovorima između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze, Direktiva 2011/7/EU određuje da su države članice dužne osigurati da u takvim ugovorima „rok plaćanja nije duži od rokova“ određenih Direktivom.⁴⁵

Nije sporno da se Direktivom 2011/7/EU uređuju rokovi ispunjenja novčanih obveza u ugovorima između poduzetnika i osoba javnog prava, kao ni da uređuje najduže trajanje ugovornog roka ispunjenja novčane obveze u ugovorima među poduzetnicima, a da se pod tim rokovima podrazumijeva upravo vrijeme dospijeva primarna novčana obveza dužnika iz tih ugovora, odnosno obveza dužnika na plaćanje naknade kao protučinidbe za vjerovnikovu činidbu isporuke robe ili pružanja usluga. Međutim, iz istih razloga kao i u pogledu Direktive 2000/35/EZ, upitno je uređuje li Direktiva 2011/7/EU za ugovore među poduzetnicima zakonske rokove ispunjenja primarnih novčanih obveza ili samo zakonske „rokove dospijeca zateznih kamata“, odnosno rokove po isteku kojih će vjerovnik prema zakonu biti ovlašten na zatezne kamate. Autor se i ovdje priklanja stajalištu da Direktiva 2011/7/EU uređuje upravo zakonske rokove ispunjenja primarnih novčanih obveza, a ne tek zakonske rokove dospijeca zateznih kamata, tim više što jedan od glavnih argumenata za oprečno stajalište u kontekstu odredaba Direktive 2011/7/EU uopće ne vrijedi.

Naime, autori koji smatraju da ranijom Direktivom 2000/35/EZ nije bilo uređeno pitanje dospijeca primarne novčane obveze, nego samo pitanje dospijeca zateznih kamata ističu da i u kontekstu Direktive vrijedi pravilo prema kojemu u slučaju sumnje tražbine iz dvostranoobveznih ugovora dospijevaju odjednom,⁴⁶ odnosno istodobno. Stoga prema tim autorima, ako rok ispunjenja novčane obveze nije određen ugovorom, novčana obveza dospijeva u trenutku kad je vjerovnik ispunio svoju nenovčanu obvezu isporuke robe ili pružanja usluga, a Direktivom se samo pomiče trenutak od kojega teku zatezne kamate s dana koji slijedi danu dospijeca dužnikove novčane obveze na dan koji slijedi isteku zakonskog roka dospijeca zateznih kamata od 30 dana. Međutim, ne samo da ovakvo tumačenje, koje dužniku novčane obveze daje određeni *grace period* u kojemu on nije dužan platiti zatezne kamate, iako se nalazi u zakašnjenju s ispunjenjem primarne novčane obveze, nije nimalo u skladu s ciljevima Direktive 2011/7/EU kojom se nastoje suzbiti negativni učinci zakašnjenja s plaćanjem i zaštititi vjerovnika novčane obveze, već ni pravilo istodobnog ispunjenja obveza iz dvostranoobveznih ugovora Direktivom uopće nije prihvaćeno. To je vidljivo iz definicije pojma „zakašnjenje s plaćanjem“ prema kojemu će o zakašnjenju s plaćanjem u trgovačkim ugovorima biti riječ ako plaćanje „nije izvršeno unutar ugovorenog ili zakonskog roka plaćanja

44 Prema odredbi čl. 3. st. 5. Direktive 2011/7/EU.

45 Prema odredbi čl. 4. st. 3. t. a) Direktive 2011/7/EU.

46 Schulte-Braucks, R. i Ongena, S., op. cit. u bilj. 11, str. 530.

kada su ispunjeni uvjeti propisani člankom 3(1) i člankom 4(1)⁴⁷, a prvi uvjet koji mora biti ispunjen da bi se prema Direktivi 2011/7/EU radilo o zakašnjenju s plaćanjem jest da je vjerovnik ispunio svoje ugovorne i zakonske obveze.⁴⁸ Kako nastanak zakašnjenja s plaćanjem ovisi o tome je li vjerovnik ispunio svoje obveze, iz Direktive 2011/7/EU je jasno vidljivo da ako vjerovnik novčane obveze nije prethodno ispunio svoju nenovčanu obvezu, neće nastati ni zakašnjenje dužnika, premda dužnik također nije ispunio svoju novčanu obvezu u ugovorenom ili zakonskom roku ispunjenja. Stoga je vidljivo da pravilo istodobnog ispunjenja u kontekstu Direktive 2011/7/EU ne vrijedi jer se direktivom očekuje od država članica da u nacionalnom pravu predvide da se činidba vjerovnika novčane obveze iz dvostranoobveznog ugovora uvijek mora ispuniti prije činidbe dužnika novčane obveze.⁴⁹

Odredbe Direktive 2011/7/EU, kao i odredbe ranije Direktive 2000/35/EZ, potrebno je interpretirati ne samo usko, gramatički, već i teleološki u skladu s ciljevima koji se njima žele postići. Kako je cilj Direktive 2011/7/EU „suzbiti zakašnjenje s plaćanjem u trgovačkim ugovorima kako bi se osiguralo pravilno funkcioniranje unutarnjeg tržišta i time poticala konkurentnost poduzetnika, a posebice malih i srednjih poduzetnika“,⁵⁰ ostvarenje toga cilja bilo bi narušeno tumačenjem prema kojemu Direktiva ne uređuje rokove ispunjenja primarnih novčanih obveza, već samo „rokove dospijeća zateznih kamata“. Naime, takvo tumačenje ima za posljedicu da dužnik koji se nalazi u zakašnjenju s ispunjenjem svoje novčane obveze nije dužan vjerovniku platiti zatezne kamate kroz određeno zakonsko razdoblje. Takva zakonska odgoda nastupanja učinaka zakašnjenja s plaćanjem bila bi rješenje koje je *in favorem debitoris*. Direktive je sasvim suprotan. Stoga se autor rada priklanja mišljenju pojedinih autora da su Direktivom 2011/7/EU i Direktivom 2000/35/EZ uređeni upravo zakonski rokovi ispunjenja primarnih novčanih obveza iz trgovačkih ugovora jer je jedino takvo tumačenje u cijelosti u skladu sa svrhom i ciljevima koje direktive nastoje ostvariti.

Prema tomu, Direktiva 2011/7/EU sadrži odredbe koje obvezuju države članice Europske unije da u nacionalnom pravu predvide zakonski rok ispunjenja novčane obveze koji će se primjenjivati u slučajevima kada ugovorne strane u ugovoru među poduzetnicima, odnosno u ugovoru između poduzetnika i osobe javnog prava, nisu ugovorom odredile rok ispunjenja novčane obveze.⁵¹ Direktiva 2011/7/EU nalaže državama članica da u svojem nacionalnom pravu urede zakonski rok ispunjenja novčane obveze dispozitivnim odredbama, a ne odredbama koje bi bile kogentnog karaktera. Postavljanjem modela u skladu s kojim bi trebale glasiti dispozitivne

47 Odredba čl. 2. st. 1. t. 4. Direktive 2011/7/EU.

48 Prema odredbama čl. 3. st. 1. t. a) i čl. 4. st. 1. t. a) Direktive 2011/7/EU.

49 Vidi o tome opširnije u: Tot, I., Pojam i pravne posljedice..., op. cit. u bilj. 10, str. 774. – 775. Da pravilo istodobnog ispunjenja obveza u dvostranoobveznim ugovorima nije prihvaćeno Direktivom 2000/35/EZ navode i: Reisenhuber, K., op. cit. u bilj. 38, str. 287.; Schmidt-Kessel, M., op. cit. u bilj. 38, str. 1138.

50 Prema odredbi čl. 1. st. 1. Direktive 2011/7/EU.

51 Prema odredbama čl. 3. st. 3. i čl. 4. st. 3. i 6. Direktive 2011/7/EU.

odredbe o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze, koji bi trebale propisati države članice pri transponiranju Direktive 2011/7/EU, postiže se harmonizacija dispozitivnih odredaba nacionalnih prava država članica, što je samo po sebi već specifičnost u pravu Europske unije. Naime, u pravu Europske unije predmetom harmonizacije su u pravilu kogentne odredbe nacionalnih prava jer je uvriježeno mišljenje da, načelno, samo kogentne odredbe nacionalnih prava mogu predstavljati prepreku pravilnom funkcioniranju zajedničkog europskog unutarnjeg tržišta.⁵²

Odredbe ranije Direktive 2000/35/EZ također su obvezivale države članice Europske unije da u svojim nacionalnim pravima predvide dispozitivne odredbe o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze.⁵³ Da je riječ o dispozitivnim, a ne kogentnim normama, izrijeком je potvrdio i Europski sud u predmetu C-380/06,⁵⁴ istaknuvši da se zakonski rok ispunjenja predviđen Direktivom 2000/35/EZ, odnosno nacionalnim propisom usvojenim u transponiranju te Direktive, ima primijeniti samo ako ugovorne strane nisu odredile rok ispunjenja ugovorom.⁵⁵

Odredbe Direktive 2011/7/EU, kao i ranije Direktive 2000/35/EZ, o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze predstavljaju odstupanje od pravila istodobnog ispunjenja koje poznaju nacionalna prava država članica Europske unije,⁵⁶

52 Cornelis, J. W. B., Late Payments: Case: ECJ – 01051 Telecom, European Review of Contract Law, vol. 5, br. 2/2009, str. 135. Opširnije o harmonizaciji dispozitivnih privatnopravnih normi nacionalnih prava država članica Europske unije, vidi u: Hesselink, M. W., Non-Mandatory Rules in European Contract Law, European Review of Contract Law, vol. 1, br. 1/2005; Storme, M. E., Freedom of Contract: Mandatory and Non-Mandatory Rules in European Contract Law, Juridica International, vol. 11, 2006.

53 Prema odredbi čl. 3. st. 1. t. b) Direktive 2000/35/EZ.

54 Presuda Europskog suda od 11. prosinca 2008., u predmetu C-380/06, *Europska komisija protiv Kraljevine Španjolske*, OJ C 32, 7.2.2009., dostupna i na: <<http://curia.europa.eu/>>, 26. siječnja 2013.

55 Ibid., prema §§ 17., 18. i 24. presude.

56 Pravilo istodobnog ispunjenja u dvostranoobveznim ugovorima koje je dispozitivne naravi sadržano je, primjerice, u odredbama: § 320. njemačkoga Građanskog zakonika (*Bürgerliches Gesetzbuch* u inačici od 2. siječnja 2002., Bundesgesetzblatt I, br. 2/02., s posljednjom izmjenom od 10. svibnja 2012., Bundesgesetzblatt I, br. 21/12., dalje u tekstu: BGB); čl. 1612. francuskoga Građanskog zakonika (*Code Civil* u inačici prema pročišćenom tekstu od 2. lipnja 2012., dostupnom na <<http://www.legifrance.gouv.fr>>, 28. rujna 2012., dalje u tekstu: francuski CC); §§ 1052. i 1062. austrijskog Općeg građanskog zakonika (*Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch*, Justizgesetzsammlung br. 946/1811., s posljednjom izmjenom od 11. siječnja 2013., Bundesgesetzblatt I br. 15/2013.; dalje u tekstu: ABGB); čl. 1460. talijanskoga Građanskog zakonika (*Codice Civile*, Gazzetta ufficiale br. 79/42., s posljednjom izmjenom od 14. veljače 2006., Gazzetta ufficiale br. 55/06.; dalje u tekstu: talijanski CC); čl. 6.58 litvanskoga Građanskog zakonika (*Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas*, Valstybės žinios br. 74-2262/00., s posljednjom izmjenom od 19. svibnja 2012., Valstybės žinios br. 57-2828/12.; dalje u tekstu: litvanski CK) te čl. 101. slovenskog Obligacijskog zakonika (*Obligacijski zakonik*, Uradni list Republike Slovenije br. 83/01., 32/04., 28/06., 29/07., 40/07., 97/07. i 30/10.; dalje u tekstu: slovenski OZ). Također, ono je sadržano i u hrvatskom pravu u odredbi čl. 358. Zakona o obveznim odnosima (NN br. 35/05., 41/08. i 125/11.; dalje u tekstu: ZOO). O pravilu istodobnog ispunjenja vidi više u: Klarić, P. i Vedriš, M., op. cit. u bilj. 27, str. 469.; Gorenc, V. (ur.), Komentar Zakona o obveznim odnosima, Zagreb, RRiF Plus, 2005., str. 533. – 535.; Slakoper, Z. i dr., op. cit. u bilj. 27, str. 542. – 543.; Vizner, B., op. cit. u bilj. 28, str. 493. – 502.

a koje u kontekstu Direktive 2011/7/EU, odnosno ranije Direktive 2000/35/EZ ne vrijedi jer se direktivama očekuje od država članica da u nacionalnom pravu predvide, da se činidba vjerovnika novčane obveze iz dvostranoobveznog ugovora mora ispuniti prije činidbe dužnika novčane obveze.⁵⁷

Direktiva 2011/7/EU nalaže državama članicama da u nacionalnom pravu kao pravilo predvide zakonski rok ispunjenja novčanih obveza iz trgovačkog ugovora u trajanju od 30 kalendarskih dana, a iznimno dopušta državama članicama da u pojedinim posebnim slučajevima u nacionalnom pravu predvide i duži zakonski rok ispunjenja novčanih obveza, i to u trajanju od 60 kalendarskih dana, o čemu će više biti riječ u sljedeća dva dijela ovog poglavlja.

4. ZAKONSKI ROK ISPUNJENJA NOVČANE OBVEZE OD 30 KALENDARSKIH DANA

Direktivom 2011/7/EU je i za ugovore među poduzetnicima i za ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze predviđen istovjetan zakonski rok ispunjenja novčane obveze,⁵⁸ a to je zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana koji počinje teći od: dana kada je dužnik primio račun ili jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem; ili od dana kada je dužnik primio robu ili uslugu, ako je neizvjestan dan primitka računa ili jednakovrijednog zahtjeva za plaćanjem; ili od dana primitka robe ili usluge, ako je dužnik račun ili jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem primio ranije negoli robu ili uslugu; ili od dana kada je dovršen postupak prihvata ili provjere kojim se utvrđuje usklađenost robe ili usluge s ugovorom, ako je zakonom ili ugovorom predviđen takav postupak i ako je dužnik primio račun ili jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem toga dana ili prije toga dana.

U bitnome istovjetan zakonski rok ispunjenja novčane obveze bio je predviđen i ranijom Direktivom 2000/35/EZ.⁵⁹ Uz razliku što je ranija direktiva zakonski rok ispunjenja novčane obveze određivala u „danima“, bez isticanja izraza „kalendarski“. ⁶⁰ Bitno je istaknuti i da su se odredbe ranije direktive primjenjivale jednako i na ugovore među poduzetnicima i na sve ugovore između poduzetnika i osobe javnog prava, neovisno o tomu je li dužnik novčane obveze u takvim ugovorima poduzetnik ili osoba javnog prava.

S obzirom na to da su ugovori između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima su poduzetnici dužnici novčane obveze potpadali pod primjenu odredaba ranije direktive koja će prestati važiti istekom roka za transponiranje Direktive 2011/7/EU u nacionalna prava država članica, a da istovremeno ne ulaze u doseg primjene odredaba Direktive 2011/7/EU, postavlja se pitanje koji će se pravni

57 Vidi o tome više *supra* u bilj. 49 i tamo navedenoj literaturi.

58 Prema odredbama čl. 3. st. 3. t. b) i čl. 4. st. 3. t. a) Direktive 2011/7/EU.

59 Prema odredbama čl. 3. st. 1. t. b) Direktive 2000/35/EZ.

60 O ovome je već bilo riječ *supra* u bilj. 30 - 32 i tekstu rada vezanom uz navedene bilješke.

režim u pogledu zakonskog roka ispunjenja novčane obveze u takvim ugovorima primjenjivati nakon prestanka važenja Direktive 2000/35/EZ. Mišljenje autora je da opozivom Direktive 2000/35/EZ ne prestaju obveze država članica da pretvore u odredbe nacionalnog prava one odredbe Direktive 2000/35/EZ koje se nisu mijenjale donošenjem nove Direktive 2011/7/EU. U prilog ovom shvaćanju govori i prijelazna odredba Direktive 2011/7/EU prema kojoj se Direktiva 2000/35/EZ ukida s učinkom od 16. ožujka 2013., ne isključujući obveze država članica u pogledu roka za njezino transponiranje u nacionalno pravo i njezine primjene.⁶¹ Također, i u preambuli Direktive 2011/7/EU navodi se da je „obveza pretvaranja ove Direktive u nacionalno pravo ograničena na one odredbe koje predstavljaju temeljne izmjene u usporedbi s Direktivom 2000/35/EZ“, dok „obveza provedbe neizmijenjenih odredbi proizlazi iz Direktive 2000/35/EZ“. ⁶² Stoga autor drži da su države članice Europske unije i nakon opoziva Direktive 2000/35/EZ, u pogledu ugovora između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima su poduzetnici dužnici novčane obveze, obvezne zadržati u nacionalnom pravu odredbe donesene u provedbi Direktive 2000/35/EZ, kojima se i za takve ugovore propisuje zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 30 dana.⁶³

Potrebno je posebno razmotriti odredbe Direktive 2011/7/EU kojima se određuje početak tijeka zakonskog roka ispunjenja novčane obveze, te odgovoriti na pitanje zašto se Direktiva opredjeljuje na trajanje toga roka upravo u razdoblju od 30 kalendarskih dana, kao i je li propisivanje zakonskih rokova ispunjenja novčanih obveza uopće prihvatljivo, a čime se bave idući dijelovi ovoga odjeljka.

4.1. Određivanje početka tijeka zakonskog roka ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana

Direktivom 2011/7/EU, na način istovjetan onome iz ranije Direktive 2000/35/EZ, početak tijeka zakonskog roka ispunjenja novčane obveze određen je različito, ovisno o mogućim okolnostima pojedinog slučaja, pa tako zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana počinje teći od dana u koji pada jedan od tri različita događaja: primitak računa ili jednakovrijednog zahtjeva za plaćanjem, primitak robe ili usluge, odnosno dovršetak postupka prihvata ili provjere kojim se utvrđuje usklađenost robe ili usluge s ugovorom.

61 Odredba čl. 13. st. 1. Direktive 2011/7/EU.

62 Odredba točke 37. preambule Direktive 2011/7/EU.

63 U hrvatskom pravu, ZRINO i ZFPPN su i za ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima su poduzetnici dužnici novčanih obveza primijenili pravni režim uspostavljen za ugovore među poduzetnicima (prema odredbi čl. 3. st. 3. ZRINO-a, odnosno čl. 12. st. 7. ZFPPN-a).

4.1.1. Dan primitka računa ili jednakovrijednog zahtjeva za plaćanjem

Zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana u pravilu će početi teći od dana kada je dužnik primio račun ili drugi jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem.⁶⁴

Direktiva ne određuje pobliže što bi to bio „jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem“ (*equivalent request for payment; gleichwertigen Zahlungsaufforderung*), no čini se iz njezinih odredbi da bi takav zahtjev morao biti usporediv s računom i vrijediti kao i račun. To se odnosi kako na oblik zahtjeva za plaćanjem i na sadržaj jer bi takav zahtjev za plaćanjem da bi bio jednakovrijedan računu trebao sadržavati sve što zahtijevaju nacionalni propisi o porezu na dodanu vrijednost, odnosno direktive Europske unije o porezu na dodanu vrijednost.⁶⁵ Uporaba izraza „jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem“ u tekstu Direktive čini se stoga suvišnom.⁶⁶

Zakonski rok ispunjenja novčane obveze počinje teći od dana kada je dužnik primio račun ili jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem. Vjerovniku novčane obveze zasigurno bi više u prilog bilo rješenje prema kojemu bi navedeni rok počinjao teći od dana kada je vjerovnik poslao račun ili jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem,⁶⁷ s

64 Prema odredbama čl. 3. st. 3. t. b) (i) i čl. 4. st. 3. t. a) (i) Direktive 2011/7/EU, koje su u bitnome istovjetne s odredbom čl. 3. st. 1. t. b) (i) Direktive 2000/35/EZ. Istovjetna odredba sadržana je i u čl. 173. st. 2. a) ECL (EG) te u čl. 168. st. 2. t. a) CESL-a.

65 Riječ je o Direktivi Vijeća 2006/112/EZ od 28. studenog 2006. o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost (*Council Directive 2006/112/EC of 28 November 2006 on the common system of value added tax*), OJ L 347, 11.12.2006., te o Direktivi Vijeća 2010/45/EU od 13. srpnja 2010. kojom se mijenja Direktiva Vijeća 2006/112/EZ o zajedničkom sustavu poreza na dodanu vrijednost u pogledu pravila o izdavanju računa (*Council Directive 2010/45/EU of 13 July 2010 amending Directive 2006/112/EC on the common system of value added tax as regards the rules on invoicing*), OJ L 189, 22.7.2010.

66 Sličan zaključak iznosi Zaccaria koji smatra da bi iz direktive trebalo izostaviti izraz „račun“ te koristiti samo izraz „zahtjev za plaćanjem“ ili, kao alternativu za izraz „račun“, izraz „zahtjev za plaćanjem sa sadržajem jednakim računu“ (Zaccaria, A., op. cit. u bilj. 11, str. 390.). U odredbama ECL (EG) i CESL slijedi se rješenje Direktive 2011/7/EU te se također govori o „računu ili jednakovrijednom zahtjevu za plaćanjem“ (prema odredbama čl. 173. st. 2. a) ECL (EG) i čl. 168. st. 2. t. a) CESL-a). Zanimljivo rješenje sadrži odredba čl. 4. st. 2. talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231 koja umjesto o „računu ili jednakovrijednom zahtjevu za plaćanjem“ govori o „računu ili zahtjevu za plaćanjem jednakovrijednog sadržaja“, naglašavajući na taj način da svaki račun ne predstavlja ujedno i zahtjev za plaćanjem. Odredba je zadržana u istome obliku i nakon izmjena i dopuna talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231 izvršenih radi transponiranja Direktive 2011/7/EU u talijansko pravo što je učinjeno Zakonodavnim dekretom br. 192. Slovenski zakonodavac se odredbom čl. 3. slovenskog ZPreZP-a iz 2011. opredijelio za izraz „račun ili druga jednakovrijedna isprava koja u skladu s poslovnom praksom predstavlja zahtjev za plaćanjem“. Istovjetni izraz sadržan je i u odredbi čl. 7. st. 1. novog slovenskog ZPreZP-a iz 2012. Hrvatski ZRINO i ZFPPN rabe izraz „račun ili drugi odgovarajući zahtjev za isplatu“ (prema odredbi čl. 2. st. 4. t. 1. ZRINO-a, odnosno čl. 11. st. 4. t. 1. ZFPPN-a).

67 Zamjenu izraza dan primitka računa s izrazom dan slanja računa dužniku predlagao je i Europski gospodarski i socijalni odbor u točki 5.4. svog mišljenja o prijedlogu Direktive (Mišljenje Europskoga gospodarskog i socijalnog odbora o „Prijedlogu Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima (preinaka)

obzirom na to da rješenje Direktive prebacuje na vjerovnika teret dokazivanja da je dužnik primio račun i kada je račun primio. Naime, navedeni rok u svakom slučaju počinje teći nakon što je vjerovnik već ispunio svoju ugovornu obvezu,⁶⁸ stoga bi bilo opravdano i više u skladu s ciljevima direktive početak roka ispunjenja novčane obveze urediti u korist vjerovnika na način da navedeni rok počne teći od dana koji dolazi ranije danu primitka računa.

Direktiva 2011/7/EU ne nalaže državama članicama da nacionalnim propisom ograniče stranačku autonomiju tako da onemoguće sporazum ugovornih strana u ugovoru među poduzetnicima o datumu primitka računa, odnosno datumu slanja računa. Takav sporazum mogao bi osujetiti ostvarenje svrhe odredbe o zakonskom roku ispunjenja računa. Naime, dužnik novčane obveze u ugovoru među poduzetnicima kojim nije određen rok za ispunjenje novčane obveze, a koji je u jačem pregovaračkom položaju, mogao bi ishoditi dogovor s vjerovnikom prema kojemu bi vjerovnik poslao račun dužniku kasnije negoli je to namjeravao, a time bi i zakonski rok ispunjenja novčane obveze počeo teći od kasnijeg dana.

Međutim, za ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava Direktiva 2011/7/EU je u tom pogledu ograničila slobodu ugovaranja, odredbom prema kojoj su države članice dužne osigurati da se u ugovorima između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima je osoba javnog prava dužnik, novčane obveze ugovorne strane ne mogu slobodno sporazumjeti o datumu primitka računa.⁶⁹ Svrha ove odredbe jest sprječavanje zlouporabe odredbe direktive prema kojoj se početak tijeka roka ispunjenja novčane obveze računa od dana primitka računa ili drugog jednakovrijednog zahtjeva za plaćanjem. Naime, kada bi ugovornim stranama bilo dopušteno ugovorom odrediti datum primitka računa, osobe javnog prava kao dužnicima novčane obveze mogle bi zlorabiti svoj specifičan položaj na tržištu na način da uvjetuju poduzetnicima sklapanje ugovora uključivanjem u ugovor odredbe prema kojoj bi datum primitka računa bio određen znatno kasnije nego li je roba isporučena, odnosno usluga pružena. Na taj način faktički bi se produljivao rok za ispunjenje novčane obveze na štetu poduzetnika kao vjerovnika.

Zabranu ugovornog sporazuma o datumu primitka računa moralo bi se tumačiti na način da je njome obuhvaćen i sporazum o datumu slanja računa jer se i

– Provedba Zakonika o malom poduzetništvu“ (*Opinion of the European Economic and Social Committee on the “Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating late payment in commercial transactions (recast) – Implementing the Small Business Act”*), COM(2009) 126 final — 2009/0054 (COD), OJ C 255, 22.9.2010.). U pretvaranju Direktive 2000/35/EZ u odredbe nacionalnog prava, Finska se odredbom čl. 6. st. 1. ZK-a opredijelila za rješenje prema kojemu zakonski rok od 30 dana teče ne od primitka računa, već od dana kada je vjerovnik poslao dužniku račun, s tim da dužnik nije obavezan platiti zatezne kamate za razdoblje proteklo prije negoli je primio račun.

68 S obzirom na to da, prema odredbi čl. 3. st. 3. t. b) iii) Direktive 2011/7/EU, u slučaju da je dužnik primio račun prije negoli je vjerovnik ispunio svoju ugovornu obvezu, direktiva predviđa da zakonski rok ispunjenja novčane obveze počinje teći od dana primitka robe ili usluge.

69 Odredba čl. 4. st. 3. t. b) Direktive 2011/7/EU. Ranija Direktiva 2000/35/EZ nije sadržavala sličnu odredbu.

takvim sporazumom može postići identičan rezultat, tj. dužnik novčane obveze će primiti račun na kasniji dan, a zakonski rok ispunjenja novčane obveze će početi teći od toga kasnijeg dana.

Prema autorovom mišljenju, odredbom o zabrani ugovornog sporazuma o datumu primitka računa, Direktivom 2011/7/EU se nalaže državama članicama da u svoj pravni sustav ugrade odgovarajuću pravnu normu koja će biti kogentne naravi. Stoga bi ugovorna odredba o određivanju datuma primitka ili slanja računa morala prema nacionalnom pravu biti ništava ili se uzimati kao nepostojeća ili bi morala biti povodom za vjerovnikov zahtjev za naknadom štete, ovisno o tomu na koji je način u nacionalnom pravu uređena nevaljanost ugovora i njezine posljedice.⁷⁰

Razlog zbog kojeg je kogentna odredba o zabrani ugovornog sporazuma o datumu primitka računa predviđena samo za ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze, a ne i za ugovore među poduzetnicima, nije izrijeком naveden u Direktivi. No opravdanje za različito uređenje ovih dviju kategorija trgovačkih ugovora može se iščitati iz odredbi preambule Direktive koje općenito govore o razlozima zauzimanja oštrijeg stava prema zakašnjenju osoba javnog prava: osobe javnog prava uživaju više pogodnosti od poduzetnika u pogledu sigurnog, predvidljivog i kontinuiranog priljeva prihoda pri čemu mnoge osobe javnog prava mogu ostvarivati financiranje pod povoljnijim uvjetima negoli to mogu poduzetnici, a istovremeno ovise manje od poduzetnika o izgradnji trajnih trgovačkih odnosa radi ostvarenja svojih ciljeva.⁷¹ Prirodno povoljniji položaj na tržištu koje imaju osobe javnog prava u odnosu na poduzetnike čini se opravdanim razlogom za javnopravnu intervenciju u načelo stranačke autonomije, odnosno naizgled proizlazi da dovoljno opravdanog razloga za istovjetnu intervenciju nema ako su obje ugovorne strane poduzetnici.

Međutim, svrha je Direktive 2011/7/EU zabraniti i zlouporabu slobode ugovaranja na štetu vjerovnika novčane obveze koja može postojati ako određena ugovorna odredba „nije opravdana temeljem uvjeta odobrenih dužniku ili ako ona uglavnom služi svrsi osiguranja dužnika dodatnom likvidnošću na trošak vjerovnika“.⁷² Do takve zlouporabe slobode ugovaranja na štetu vjerovnika novčane obveze može doći i u ugovorima među poduzetnicima u kojima je upravo dužnik novčane obveze ona ugovorna strana koja ima jači pregovarački ili gospodarski položaj na tržištu zbog čega on uspijeva vjerovniku nametnuti sklapanje ugovora isključivo po vlastitim uvjetima, prema načelu *take it or leave it*. Stoga bi bilo poželjno da je Direktiva 2011/7/EU na odgovarajući način ograničila slobodu ugovaranja u pogledu određivanja datuma primitka ili slanja računa i za ugovore među

70 Ništetnost ugovorne odredbe o određivanju dana primitka računa predviđena je: odredbom čl. 7. st. 5. talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231 u vezi s odredbom čl. 1. st. 1. t. g) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 192, odredbom čl. 4. st. 2. i 4. slovenskog ZPreZP-a iz 2011., a u hrvatskom pravu odredbom čl. 4. st. 2. ZRINO-a te odredbom čl. 14. st. 2. ZFPPN-a.

71 Odredbe točke 23. preambule Direktive 2011/7/EU.

72 Prema odredbi točke 28. preambule Direktive 2011/7/EU.

poduzetnicima.⁷³

4.1.2. Dan primitka robe ili usluge

Direktiva 2011/7/EU nalaže državama članicama da u nacionalnom pravu predvide odredbu prema kojoj zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana, ako je neizvjestan dan primitka računa ili jednakovrijednog zahtjeva za plaćanjem, počinje teći od dana kada je dužnik novčane obveze primio robu, odnosno od dana kada mu je pružena ugovorena usluga.⁷⁴

Direktiva ne pojašnjava pobliže izraz „neizvjestan“ (*uncertain; unsicher*), no autor je mišljenja da se on odnosi kako na situacije kada nije moguće sa sigurnošću utvrditi dan primitka računa tako i na situacije kada dužnik osporava dan primitka računa ili sam primitak računa, pa i na situacije kada dužnik doista nije zaprimio račun.⁷⁵

73 Pri transponiranju Direktive 2011/7/EU u nacionalno pravo, slovenski ZPreZP je i za ugovore među poduzetnicima i za ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava predvidio neoborivu predmnjenu da je ugovorna odredba kojom je određen dan primitka računa očito nepoštena prema vjerovniku (prema odredbi čl. 4. st. 2. slovenskog ZPreZP-a iz 2011.), a zbog toga i ništetna (prema odredbi čl. 4. st. 4. slovenskog ZPreZP-a iz 2012.). Međutim, novi slovenski ZPreZP iz 2012. ne sadrži više ovu odredbu, pa stoga slovensko pravo trenutno nije usklađeno s Direktivom 2011/7/EU u pogledu zahtjeva Direktive koji se odnosi na zabranu sporazuma o danu primitku računa u ugovorima između poduzetnika i osoba javnog prava. Talijanski Zakonodavni dekret br. 231, prema izmjenama učinjenim radi transponiranja Direktive 2011/7/EU, propisuje ništetnost ugovorne odredbe o određivanju dana primitka računa samo za ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava (prema odredbi čl. 7. st. 5. talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231 u vezi s odredbom čl. 1. st. 1. t. g) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 192), ali za sve ugovore donosi novu odredbu prema kojoj nemaju učinka na trajanje zakonskih rokova ispunjenja svi zahtjevi radi izmjene ili dopune računa (prema odredbi čl. 4. st. 2. t. a) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231 u vezi s odredbom čl. 1. st. 1. t. d) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 192). U hrvatskom pravu, prema kogentnoj odredbi čl. 4. st. 2. ZRINO-a, ugovorna odredba sadržana u ugovoru između poduzetnika i osobe javnog prava kojom se „određuje datum primitka računa ili drugog odgovarajućeg zahtjeva za isplatu“ bit će uvijek ništetna. ZFPPN-om je istovjetno propisano i za ugovore među poduzetnicima (odredbom čl. 14. st. 2. ZFPPN-a), ali je protivno Direktivi 2011/7/EU izostala odgovarajuća odredba koja bi onemogućavala istovjetan sporazum u ugovorima između poduzetnika i osoba javnog prava.

74 Prema odredbama čl. 3. st. 3. t. b) (ii) i čl. 4. st. 3. t. a) (ii) Direktive 2011/7/EU, koje su u bitnome istovjetne s odredbom čl. 3. st. 1. t. b) (ii) Direktive 2000/35/EZ. U bitnome istovjetno sadržano je i u odredbi čl. 173. st. 2. t. b) ECL (EG) i čl. 168. st. 2. t. b) CESL-a. Slovenski ZPreZP iz 2011. predvidio je ovaj zakonski rok ispunjenja novčane obveze ako je „dan primitka računa sporan“ (prema odredbi čl. 7. st. 2. slovenskog ZPreZP-a iz 2011.), a slovenski ZPreZP iz 2012. proširio je ovu odredbu na način da će se istovjetan zakonski rok ispunjenja novčane obveze primijeniti i u slučaju da dužnik nije primio račun (prema odredbi čl. 12. st. 2. slovenskog ZPreZP-a iz 2012.). Talijanski Zakonodavni dekret br. 231 rabi izraz „kada datum primitka računa nije siguran“ (prema odredbi čl. 4. st. 2. t. b) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231). U hrvatskom pravu, odredbom čl. 2. st. 4. t. 2. ZRINO-a i odredbom čl. 11. st. 4. t. 2. ZFPPN-a određeno je da ovaj zakonski rok ispunjenja novčane obveze počinje teći od „dana kad je vjerovnik ispunio svoju obvezu.“

75 Terra također ističe da se ova odredba Direktive odnosi i na slučajeve kada dužnik nije uopće zaprimio račun, pa i na slučajeve kada račun niti nije izdan te ukazuje na problem urednog

U pravnoj literaturi ova odredba kritizirana je iz razloga što ne uspostavlja odgovarajuću ravnotežu interesa vjerovnika i dužnika. Naime, ističe se da će vjerovniku uvijek biti u interesu ostaviti dan primitka računa neizvjesnim jer će u tom slučaju njegova tražbina prema dužniku dospjeti na raniji datum.⁷⁶ Druga kritika jest da ova odredba omogućava da vjerovnikova tražbina dospije, pa i da nastupi zakašnjenje dužnika s ispunjenjem novčane obveze, ranije negoli je dužnik zaprimio račun, odnosno jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem.⁷⁷

Imajući u vidu da će u svakom slučaju ovaj zakonski rok ispunjenja novčane obveze početi teći nakon što je vjerovnik ispunio svoju ugovornu obvezu, autor je mišljenja kako je ispravno zadržati postojeće rješenje. Prema kojemu se dan dospijeca vjerovnikove tražbine stavlja u korelaciju s danom ispunjenja njegove nenovčane obveze jer u slučaju neizvjesnosti dana primitka računa upravo dan ispunjenja vjerovnikove nenovčane obveze pruža dovoljnu pravnu sigurnost za obje ugovorne strane.⁷⁸

Prijedlog Direktive 2011/7/EU predviđao je brisanje odredbe prema kojoj u slučaju neizvjesnosti dana primitka računa, zakonski rok ispunjenja novčane obveze počinje teći od dana primitka robe ili usluge.⁷⁹ Odredba je zadržana u konačnom tekstu Direktive, no u preambulu uvrštena je preporuka državama članicama Europske unije, kojom se od država članica traži da promiču sustave koji pružaju pravnu sigurnost u pogledu točnog datuma primitka računa ili jednakovrijednog zahtjeva za plaćanjem, kao što je to sustav e-računa.⁸⁰ E-račun, odnosno račun u

dužnika koji je podmirio novčanu obvezu u zakonskom roku, no nije ovlašten odbiti porez na dodanu vrijednost kao pretporez sve dok ne zaprimi račun (Terra, B. J. M., *The Proposal for a Directive Combating Late Payment in Commercial Transactions: Some VAT Implications*, EC Tax Review, vol. 8, br. 1/1999, str. 71.). Suprotno, Zaccaria smatra da se ova odredba odnosi samo na slučajeve kada je sporan datum primitka računa, a ne i na slučajeve kada je sporno je li dužnik uopće primio račun (Zaccaria, A., op. cit. u bilj. 11, str. 391.). Odredbe ECL (EG) i CESL ispravljaju ovu nedorečenost Direktive 2011/7/EU, izrijeком propisujući da se rok od 30 dana od dana primitka robe ili usluge ima primijeniti ne samo kada je neizvjestan datum primitka računa, već i kada je neizvjesno je li dužnik uopće zaprimio račun ili jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem (prema odredbi čl. 173. st. 2. t. b) ECL (EG) i čl. 168. st. 2. t. b) CESL-a).

76 Zaccaria, A., op. cit. u bilj. 11, str. 391.

77 Krebs, P., *Die EU-Richtlinie zur Bekämpfung des Zahlungsverzugs im Geschäftsverkehr: Eine Chance zur Korrektur des neuen § 284 Absatz 3 BGB*, Der Betrieb, 2000., str. 1697. – 1700. (prema Schulte-Braucks, R. i Ongena, S., op. cit. u bilj. 11, str. 530.).

78 Tako i Schulte-Braucks, R. i Ongena, S., op. cit. u bilj. 11, str. 530. Suprotno, Zaccaria predlaže izmjenu ove odredbe Direktive na način da rok od 30 dana počinje teći od dana kada je vjerovnik dužniku poslao račun ili zahtjev za plaćanjem (Zaccaria, A., op. cit. u bilj. 11, str. 391.).

79 Prijedlog Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima (preinaka) – Provedba Zakonika o malom poduzetništvu (*Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating late payment in commercial transactions (recast) – Implementing the Small Business Act*), COM(2009) 126/4, dostupno na: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/documents/late-payments/index_en.htm>, 21. srpnja 2011., str. 20.

80 Odredba točke 18. preambule Direktive 2011/7/EU.

elektroničkom obliku, stvara elektronički dokaz o dužnikovom primitku računa, a djelomično je uređen direktivama Europske unije o porezu na dodanu vrijednost.⁸¹

Dan primitka robe ili usluge nije relevantan samo u slučaju da je neizvjestan točan dan primitka računa poslanog dužniku nakon što je dužnik prethodno primio robu ili uslugu, već je taj dan relevantan i u slučaju da je dužnik primio račun prije negoli je vjerovnik izvršio svoju ugovornu obvezu predaje robe ili pružanja usluge, odnosno prije negoli je dužnik primio robu ili uslugu. Naime, u tomu slučaju zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 30 dana počet će također teći od dana primitka robe ili usluge, umjesto od dana primitka računa.⁸²

Iz teksta Direktive 2011/7/EU nije u potpunosti jasno što se smatra danom primitka robe, odnosno podrazumijeva li ona pod izrazom „dan primitka robe“ (*the date of receipt of the goods; Zeitpunkt des Empfangs der Waren*) onaj dan kad je dužniku novčane obveze roba doista i uručena ili i raniji dan kada se prema nacionalnom pravu smatra da je predaja robe izvršena, makar dužnik novčane obveze još nije u mogućnosti faktički raspolagati s predanom robom. Tako se primjerice prema nacionalnom pravu nekih država članica predviđa da je u slučaju prijevoza stvari koja je predmet ugovora o kupoprodaji kojim nije određeno mjesto ispunjenja smatra da je predaja stvari kupcu izvršena uručenjem stvari prijevozniku ili otpremniku.⁸³ To je svakako povoljnije rješenje za prodavatelja kao vjerovnika novčane obveze od onog prema kojemu bi i u slučaju prijevoza stvari predaja stvari bila izvršena tek uručenjem stvari samom kupcu kao dužniku novčane obveze. Stoga je mišljenje autora da odredbu Direktive ne treba tumačiti restriktivno na način da se danom primitka robe smatra dan kada dužnik novčane obveze može faktički raspolagati robom, već da utvrđivanje dana primitka robe treba ostaviti nacionalnim pravima državama članica.

4.1.3. Dan dovršetka postupka prihvata ili provjere kojim se utvrđuje usklađenost robe ili usluge s ugovorom

Prema Direktivi 2011/7/EU, ako je zakonom ili ugovorom predviđen postupak prihvata ili provjere kojim se treba utvrditi usklađenost robe ili usluge s ugovorom, a dužnik je zaprimio račun ili jednakovrijedan zahtjev za plaćanjem prije dana

81 Za direktive Europske unije o porezu na dodanu vrijednost, vidi *supra* u bilj. 65.

82 Prema odredbama čl. 3. st. 3. t. b) (iii) i čl. 4. st. 3. t. a) (iii) Direktive 2011/7/EU, koje su u bitnome istovjetne s odredbom čl. 3. st. 1. t. b) (iii) Direktive 2000/35/EZ. U bitnome istovjetno sadržano je i u odredbi čl. 173. st. 2. t. b) ECL (EG) i čl. 168. st. 2. t. b) CESL-a. U bitnome je istovjetno određeno i u slovenskom pravu odredbom čl. 7. st. 2. slovenskog ZPreZP-a iz 2011., odnosno odredbom čl. 12. st. 2. slovenskog ZPreZP-a, u talijanskom pravu odredbom čl. 4. st. 2. t. c) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231, a u hrvatskom pravu odredbom čl. 2. st. 4. t. 2. ZRINO-a, odnosno odredbom čl. 11. st. 4. t. 2. ZFPPN-a, s tom razlikom što ZRINO i ZFPPN umjesto izraza „dan primitka robe ili usluge“ rabe izraz „dan kada je vjerovnik ispunio svoju obvezu“.

83 Tako određuju, primjerice, odredba § 447. BGB-a, odredba čl. 452. slovenskog OZ-a, a u hrvatskom pravu odredba čl. 394. ZOO-a.

na koji takav prihvata ili provjera treba biti dovršen ili istoga dana, zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana počinje teći od dana dovršetka takvog postupka prihvata ili provjere.⁸⁴

Novost je odredba Direktive 2011/7/EU, koja nije postojala u ranijoj Direktivi 2000/35/EZ, a prema kojoj su, ako je predviđen postupak prihvata ili provjere kojim se treba utvrditi usklađenost robe ili usluge s ugovorom, države članice dužne osigurati da najdulje trajanje tog postupka ne prelazi rok od 30 kalendarskih dana od dana primitka robe ili usluge, osim ako je drugačije izriječno određeno u ugovoru među poduzetnicima pod uvjetom da to nije izriječno nepošteno prema vjerovniku novčane obveze.⁸⁵ Istovjetnu odredbu Direktiva 2011/7/EU sadrži i u pogledu ugovora između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze. S tom razlikom da u tim ugovorima postupak prihvata ili provjere kojim se utvrđuje usklađenost robe ili usluge s ugovorom može biti dulji od 30 kalendarskih dana, ako je tako izriječno određeno u ugovoru ili u dokumentaciji u postupku javne nabave, a također pod uvjetom da takav dulji rok nije izriječno nepošten prema poduzetniku kao vjerovniku novčane obveze.⁸⁶ Ove obveze država

84 Prema odredbama čl. 3. st. 3. t. b) (iv) i čl. 4. st. 3. t. a) (iv) Direktive 2011/7/EU, koje su u bitnome istovjetne s odredbom čl. 3. st. 1. t. b) (iv) Direktive 2000/35/EZ. U bitnome istovjetno sadržano je i u odredbi čl. 173. st. 3. ECL (EG) i čl. 168. st. 3. CESL-a. U bitnome istovjetna odredba sadržana je i u slovenskom pravu u čl. 7. st. 2. slovenskog ZPreZP-a iz 2011., odnosno u čl. 12. st. 2. slovenskog ZPreZP-a iz 2012., a u talijanskom pravu u čl. 4. st. 2. t. d) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231. U hrvatskom pravu, odredba čl. 2. st. 4. t. 3. ZRINO-a i odredba čl. 11. st. 4. t. 3. ZFPPN-a određuju da će rok za ispunjenje novčane obveze početi teći od „dana isteka roka za pregled predmeta obveze, ako je ugovorom ili zakonom predviđen određeni rok za takav pregled.“

85 Odredba čl. 3. st. 4. Direktive 2011/7/EU. U bitnome istovjetno sadržano je i u odredbi čl. 173. st. 3. ECL (EG) i čl. 168. st. 3. CESL-a. U slovenskom pravu je uz ograničenje dužine roka za pregled robe ili usluge i uvjetovanje ugovornog određivanja toga roka time da takva ugovorna odredba ne smije biti očito nepoštena prema vjerovniku, propisano i da duži rok od 30 dana ugovorne strane mogu ugovoriti samo u pisanom obliku (prema odredbi čl. 7. st. 3. slovenskog ZPreZP-a iz 2011., odnosno odredbi čl. 12. st. 3. slovenskog ZPreZP-a iz 2012.). Talijansko pravo sadrži rješenje koje je istovjetno onome u slovenskom pravu (prema odredbi čl. 4. st. 6. talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231, u vezi s odredbom čl. 1. st. 1. t. d) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 192). U hrvatskom pravu, rješenje koje je u bitnome istovjetno rješenju iz Direktive 2011/7/EU sadržano je u odredbi čl. 2. st. 5. u vezi s odredbom čl. 4. st. 4. t. 3. ZRINO-a, odnosno u odredbama čl. 11. st. 5. i 6. u vezi s odredbom čl. 14. st. 5. ZFPPN-a. Odredbom o najdužem trajanju roka za pregled predmeta obveze je za ugovore o kupoprodaji koje sklapaju poduzetnici među sobom ili s osobama javnog prava dopunjena odredba o roku za pregled stvari sadržana u čl. 403. ZOO-a: „kupac je dužan primljenu stvar na uobičajen način pregledati ili je dati na pregled, čim je to prema redovitom tijeku stvari moguće“ (sada se „čim je to prema redovitom tijeku stvari moguće“ mora odvititi unutar zakonskog roka od 30 dana, odnosno u iznimnim slučajevima unutar roka dužeg od 60 dana).

86 Prema odredbi čl. 4. st. 5. Direktive 2011/7/EU. Odgovarajuća odredba sadržana je i u čl. 7. st. 4. slovenskog ZPreZP-a iz 2011., odnosno u čl. 12. st. 4. slovenskog ZPreZP-a iz 2012., kao i u čl. 4. st. 6. talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231 u vezi s odredbom čl. 1. st. 1. t. d) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 192. U hrvatskom pravu, ZRINO je propustio umetnuti odgovarajuću odredbu o tomu da duži rok za pregled predmeta obveze mora biti naveden

članica prema preambuli Direktive predviđene su kako se ne bi ugrozilo ostvarenje njezinih ciljeva.⁸⁷

Svrha ovih odredaba jest sprječavanje zlouporabe odredbe direktive prema kojoj se zakonski rok ispunjenja novčane obveze računa od dana dovršetka postupka prihvata ili provjere kojim se utvrđuje usklađenost robe ili usluge s ugovorom. Kada rok za takav postupak ne bi bio ograničen, dužnik novčane obveze mogao bi otezati s tim postupkom i na taj način odgađati početak tijeka roka za ispunjenje novčane obveze i faktički produžiti vrijeme od dana primitka robe do dana plaćanja. Takvo otezanje s postupkom prihvata ili provjere zasigurno ne bi bilo u skladu s namjerom Direktive usmjerenom na pravovremeno ispunjenje novčanih obveza u trgovačkim ugovorima.

Provedba ove odredbe Direktive zahtijeva od država članica da u nacionalnom pravu predvide zakonski rok od 30 dana u kojemu postupak prihvata ili provjere mora biti dovršen. Takav zakonski rok ugovorom bi trebalo biti moguće produljiti pod uvjetom da takva ugovorna odredba nije izrazito nepoštena prema vjerovniku. Takvo ugovorno produljenje trebalo bi biti iznimno, a kao primjer ugovora u kojima je ono prihvatljivo Direktiva navodi osobito složene ugovore.⁸⁸

Svrha ovog rješenja u skladu je i s odgovarajućim rješenjem Bečke konvencije prema kojemu je kupac dužan pregledati robu ili je dati na pregled u što je moguće kraćem roku ovisno o okolnostima.⁸⁹ Također, upotreba izraza „usklađenost robe ili usluge s ugovorom“ u Direktivi jasno upućuje na princip usklađenosti prihvaćen Bečkom konvencijom,⁹⁰ a koji je iz Bečke konvencije preuzet ne samo ovom direktivom već i direktivama s područja zaštite potrošača.⁹¹

u natječajnoj dokumentaciji, a ZFPPN je to ispravio propisavši ovu obvezu u odredbi čl. 12. st. 6. ZFPPN-a.

87 Prema odredbi točke 26. preambule Direktive 2011/7/EU.

88 Ibid.

89 Prema odredbi čl. 38. st. 1. Bečke konvencije. Bečka konvencija ustaljeni je naziv za Konvenciju Ujedinjenih naroda o ugovorima o međunarodnoj prodaji robe (*United Nations Convention on Contracts for the International Sale of Goods*), koja je usvojena u Beču 11. travnja 1980., a na snagu je stupila 1. siječnja 1988. Republika Hrvatska postala je strankom Bečke konvencije temeljem notifikacije o sukcesiji države prednice, a u odnosu na Republiku Hrvatsku Bečka konvencija je stupila na snagu 8. listopada 1991. Tekst Bečke konvencije u prijevodu na hrvatski jezik otisnut je u: Goldštajn, A., *Trgovačko ugovorno pravo – međunarodno i komparativno*, Zagreb, Narodne novine, 1991., str. 494. – 515.

90 Riječ je o odredbi čl. 35. st. 1. Bečke konvencije koja glasi: “Prodavatelj je dužan isporučiti robu u količini, kvaliteti i vrsti kako je to predviđeno ugovorom te pakiranu ili zaštićenu na način predviđen ugovorom”. Na utjecaj Bečke konvencije na oblikovanje odredbe Direktive 2000/35/EZ o “postupku prihvata ili provjere radi usklađenosti dobara ili usluga s ugovorom” ukazuje i Perales Viscasillas (Perales Viscasillas, P., op. cit. u bilj. 11, str. 134.).

91 Riječ je o Direktivi 1999/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. svibnja 1999. o nekim aspektima prodaje robe široke potrošnje i popratnim jamstvima (*Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council of 25 May 1999 on certain aspects of the sale of consumer goods and associated guarantees*), OJ L 171, 7.7.1999. Direktiva 1999/44/EZ izmijenjena je novom direktivom o pravima potrošača: Direktivom 2011/83/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 25. listopada 2011. o pravima potrošača kojom se mijenjaju Direktiva Vijeća 93/13/EEZ i Direktiva 1999/44/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, te opozivaju

4.2. Zašto je zakonski rok ispunjenja novčane obveze utvrđen upravo u trajanju od 30 kalendarskih dana?

Direktiva 2011/7/EU određuje da zakonski rok ispunjenja novčane obveze iz trgovačkog ugovora traje 30 kalendarskih dana, što je određivala i ranija Direktiva 2000/35/EZ s tom razlikom da ranija direktiva nije naglašavala izraz „kalendarski“. Pitanje koje se ne postavlja u pravnoj literaturi, a na koje izričiti odgovor ne nude ni direktive ni *travaux préparatoires* koji je prethodio njihovu donošenju, jest zašto su se institucije Europske unije opredijelile upravo na rok od 30 kalendarskih dana, a ne kraći ili duži rok.

Odgovor najvjerojatnije leži u bojazni od pretjerane intervencije u slobodu ugovaranja. Naime, pojedina istraživanja pokazuju da uobičajeno prihvatljivo razdoblje odgode plaćanja koju poduzetnik kao vjerovnik novčane obveze odobrava drugome poduzetniku kao dužniku novčane obveze iznosi upravo – 30 dana.⁹² U ekonomskom smislu, ugovorena odgoda plaćanja naziva se trgovačkim kreditom koji je jedan od oblika kratkoročnog financiranja poduzetnika.⁹³

Čini se da su institucije Europske unije pri pripremanju Direktive 2000/35/EZ i kasnije Direktive 2011/7/EU podjednako odmjeravale i negativne i pozitivne

Direktiva Vijeća 85/577/EEZ i Direktiva 97/7/EZ Europskog parlamenta i Vijeća (*Directive 2011/83/EU of the European Parliament and of the Council of 25 October 2011 on consumer rights, amending Council Directive 93/13/EEC and Directive 1999/44/EC of the European Parliament and of the Council and repealing Council Directive 85/577/EEC and Directive 97/7/EC of the European Parliament and of the Council*), OJ L 304, 22.11.2011.

92 Primjerice, prema jednom istraživanju je više od 70% ispitanih poduzetnika izvijestilo da im njihovi ključni dobavljači odobravaju odgodu plaćanja u razdoblju od 30 dana, dok preostalim ispitanim poduzetnicima dobavljači pretežno odobravaju odgodu plaćanja u kraćim intervalima, mada su zamjetni i intervali duži od dva mjeseca (Giannetti, M., Burkart, M. i Ellingsen, T., *What You Sell is What You Lend? Explaining Trade Credit Contracts*, European Corporate Governance Institute – Finance Research Paper Series, br. 71/2005, str. 18.).

93 U ekonomskom smislu, „trgovački kredit je kredit koji prima poduzeće kad kupuje robu ili usluge bez plaćanja u gotovini. Budući da poduzeća ne plaćaju gotovinom kad primaju robu, koriste sredstva na kredit od primitka robe do izvršenja konačnog plaćanja. Mnogi kupci ne moraju platiti robu odmah nakon isporuke, već im je dano kratko razdoblje odgode plaćanja i za vrijeme tog razdoblja prodavatelj daje kredit kupcu. Poduzeća, posebice ona mala, koriste trgovačke kredite za financiranje kratkotrajne imovine.“ (Kontuš, E., *Kratkoročno financiranje poduzeća u Republici Hrvatskoj*, magistarski znanstveni rad, Rijeka, Ekonomski fakultet Sveučilišta u Rijeci, 2010., str. 17.). Najčešći oblik trgovačkog kredita je financiranje pomoću otvorenog računa o kojem je riječ kada prodavatelj isporučuju robu kupcu te ispostavlja predračun sa specifikacijom poslane robe, ukupne svote koju treba platiti i uvjetima prodaje. Prodavatelj određuje neko vremensko razdoblje unutar kojega mu treba biti plaćeno (neto razdoblje). Npr. „net 30“ znači da se predračun ili račun moraju platiti unutar razdoblja od 30 dana. Prodavatelj može ponuditi gotovinski rabat, kao dodatak odobrenom kreditu, ako se račun plati u ranijem dijelu neto razdoblja. Gotovinski rabat se nudi kao poticaj za ranije plaćanje (Kontuš, E., op. cit. u ovoj bilj., str. 18.). Prema jednom istraživanju, oko 50% ključnih dobavljača odobrava poduzetnicima gotovinski rabat, a među njima njih 80% odobrava gotovinski rabat od 2% za plaćanja unutar 10 dana od isporuke robe (Giannetti, M. i dr., op. cit. u bilj. 92, str. 18.).

učinke ugovorenog razdoblja trgovačkog kredita, odnosno da je rezultat toga vaganja odredba o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze upravo u trajanju od 30 kalendarskih dana, što je prema pojedinim istraživanjima uobičajeno prihvatljivo razdoblje ugovorenog trgovačkog kredita.

U prilog odabira roka od 30 kalendarskih dana zasigurno je bilo i to što su upravo taj rok zahtijevali i sami poduzetnici. Naime, u konzultacijama koje su tijekom 2008. godine ovlaštena tijela Europske komisije provela među poduzeticima nastanjenim na području Europske unije, 53,5% ispitanih poduzetnika bilo se izjasnilo za opciju prema kojoj je rok od 30 kalendarskih dana najprihvatljiviji rok ispunjenja novčane obveze.⁹⁴

Predvide li države članice u nacionalnom pravu zakonski rok ispunjenja novčane obveze u skladu s Direktivom 2011/7/EU, to će dovesti do toga da i u ugovorima u kojima strane nisu ugovorom odredile rok ispunjenja novčane obveze na u poslovnoj praksi uobičajen način odobravanjem trgovačkog kredita u trajanju od 30 dana, obje ugovorne strane uslijed primjene zakonskog roka ispunjenja novčane obveze od 30 dana mogu imati beneficije koje trgovački kredit inače pruža u poslovnoj praksi.

Navedeno ne znači i da države članice ne bi mogle pri transponiranju odredbi Direktive 2011/7/EU u nacionalno pravo predvidjeti i kraći zakonski rok ispunjenja novčane obveze. Naime, države članice ovlaštene su zadržati postojeće ili donijeti nove propise koje su za vjerovnike novčanih obveza iz trgovačkih ugovora povoljniji od onih koje je nužno donijeti radi usklađenja s Direktivom 2011/7/EU.⁹⁵ Kako je kraći zakonski rok ispunjenja novčane obveze načelno povoljniji za vjerovnika novčane obveze, određivanje kraćeg zakonskog roka nacionalnim propisom bilo bi u skladu sa zahtjevima Direktive.

No, države članice čini se pri transponiranju Direktive 2011/7/EU, kao ni pri transponiranju ranije Direktive 2000/35/EZ, uopće ne dvoje oko toga da je za vjerovnike novčanih obveza iz trgovačkih ugovora najpovoljniji zakonski rok ispunjenja novčane obveze upravo onaj iz Direktive, odnosno rok od 30 kalendarskih dana. Da je tomu tako, vidljivo je iz slijepog prepisivanja direktivom predviđenog zakonskog roka ispunjenja novčane obveze od 30 dana u nacionalno pravo, bez određivanja eventualno za vjerovnike povoljnijeg kraćeg zakonskog roka ispunjenja novčane obveze.⁹⁶

94 Njih 20,1% izjasnilo se za rok ispunjenja od 45 dana, 16,1% za rok od 20 dana, a za neki drugi rok izjasnilo se 10,2% ispitanih poduzetnika (prema Procjeni učinaka – dokumentu priloženom Prijedlogu Direktive Europskog parlamenta i Vijeća o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem u trgovačkim ugovorima (*Impact assessment - accompanying document to the Proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on combating late payment in commercial transactions*), COM(2009) 126/4, SEC(2009) 315, dostupno na: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/documents/late-payments/index_en.htm>, 21. srpanj 2011., str. 56.).

95 Prema odredbi čl. 12. st. 3. Direktive 2011/7/EU. Istovjetnu odredbu sadržava i čl. 6. st. 2. Direktive 2000/35/EZ.

96 Zakonski rok od 30 dana predviđen je, primjerice: odredbom čl. 7. slovenskog ZPreZP-a iz

4.3. Je li zakonska odgoda ispunjenja novčane obveze prihvatljivi pravni režim?

Pojedini autori kritiziraju na općenitoj razini propisivanje zakonskih rokova ispunjenja novčane obveze Direktivom. Ističu da zakonski rok ispunjenja novčane obveze nije ništa drugo do zakonska odgoda plaćanja te smatraju da je kontradiktorno postavljati odgodu plaćanja kao prihvatljiv zakonski model propisom kojim se istovremeno žele suzbiti negativni učinci zakašnjenja s plaćanjem, a do kojih može doći i uslijed dugih razdoblja odgode plaćanja.⁹⁷ Čini se da je mišljenje tih autora kako je najprihvatljivije rješenje ono koje bi proizlazilo iz pravila istodobnog ispunjenja koje u Direktivi 2011/7/EU nije prihvaćeno. Ako već ugovorne strane nisu same drugačije odredile ugovorom, dužnikova novčana obveza trebala bi dospjeti u trenutku kad je vjerovnik ispunio svoju nenovčanu obvezu, a ne protekom dodatnog zakonskog roka ispunjenja novčane obveze.

Odgovor na pitanje je li propisivanje zakonskog roka ispunjenja novčane obveze, koje uistinu predstavlja zakonom dopuštenu odgodu plaćanja, prihvatljiv pravni režim općenito i posebno u propisima kojima se žele suzbiti negativni učinci zakašnjenja s plaćanjem, nužno je povezan s pravnom naravi odredbe o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze. Naime, Direktiva 2011/7/EU nalaže državama članicama da u nacionalnom pravu predvide odredbu o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze koja je dispozitivne naravi. Dispozitivne odredbe propisa nemaju samo suplementarnu funkciju, u smislu da je njihova svrha popuniti pravne praznine nastale propuštanjem ugovornih strana da uredi određeno pitanje u ugovoru koji sklapaju, već imaju i egzemplarnu funkciju, tj. njihova je svrha i poticajna, a sastoji se i u usmjeravanju ugovornih strana na ostvarivanje njihove stranačke autonomije, odnosno slobode ugovaranja.⁹⁸ U pozadini dispozitivnog karaktera pravnih normi leži pretpostavka da će ugovorne strane odstupiti od dispozitivne pravne norme svaki put kada ocijene da je to u njihovom najboljem interesu.⁹⁹ Stoga bi se moglo opravdano tvrditi da je propisivanje zakonskog roka ispunjenja novčane obveze dispozitivnom odredbom u cijelosti prihvatljivo pravno rješenje jer ono potiče ugovorne strane da same ugovorom odrede rok ispunjenja novčane obveze ako smatraju da zakonsko rješenje nije u njihovom najboljem interesu. Istovremeno sadrži i sasvim utemeljenu pretpostavku da ugovorne strane, ako nisu ugovorom odredile rok ispunjenja novčane obveze, prihvaćaju da je upravo zakonsko rješenje ono koje je u njihovom najboljem interesu.

Poteškoća koja postoji u vezi s gornjom tvrdnjom je ta što ona nužno uključuje premisu da ugovorne strane poznaju pravo, odnosno da su svjesne i postojanja i

2011., odredbom čl. 7. slovenskog ZPreZP-a iz 2012., odredbom čl. 6. st. 1. finskog ZK-a, odredbom čl. 4. talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231, a u hrvatskom pravu odredbom čl. 2. st. 3. ZRINO-a i odredbom čl. 11. st. 3. ZFPPN-a.

97 Vidi, primjerice: Perales Viscasillas, P., op. cit. u bilj. 11, str. 135.

98 Opširno o dispozitivnim pravnim odredbama i njihovim funkcijama u europskom ugovornom pravu vidi u: Hesselink, M. W., op. cit. u bilj. 52.

99 Ibid., str. 68.

sadržaja dispozitivne pravne norme o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze. U praksi se ta premisa neće uvijek ostvariti, pogotovo ako su ugovorne strane mali i srednji poduzetnici, koji ne samo da najčešće nemaju vlastitu pravnu službu i nemaju potrebno vlastito specijalizirano pravno znanje, već im često nedostaje i osnovna razina poznavanja pravnih propisa.

Stoga pitanje je li zakonska odgoda plaćanja prihvatljivi pravni režim treba usmjeriti s općenite razine na razinu onih ugovornih strana koje, usprkos pravnoj fikciji da su protekom *vacatio legis* upoznate sa sadržajem zakona, u stvarnosti nisu svjesne postojanja dispozitivne odredbe o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze, ili su svjesne da takva odredba postoji ali ne razumiju njezino značenje. Naime, moguće je zamisliti situacije u kojima poduzetnik kao vjerovnik novčane obveze nije imao namjeru dužniku novčane obveze odobriti trgovački kredit ili je imao namjeru odobriti trgovački kredit u razdoblju kraćem od 30 dana, a pri tome taj poduzetnik nije bio svjestan činjenice da će se na njegov ugovorni odnos s dužnikom, ako ovo pitanje ne riješe izričito ugovorom, primijeniti zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana temeljem propisa nacionalnog prava kojim je implementirana odgovarajuća odredba Direktive 2011/7/EU o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze. Ono što je problem pravnog režima predviđenog Direktivom 2011/7/EU je to što za takve životne situacije Direktiva neopravdano pretpostavlja da je namjera ugovornih strana kada su propustile ugovoriti rok ispunjenja novčane obveze bila da vjerovnik novčane obveze odobri dužniku trgovački kredit u trajanju od 30 dana. To za posljedicu ima da je primjenom odredbe o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze vjerovnik koji je uredno izvršio svoju obvezu isporuke robe ili pružanja usluga onemogućen da odredi trenutak dospijeca novčane obveze jednostavnim pozivanjem dužnika na njezino ispunjenje. Primjerice, ako ugovorne strane propuste ugovorom odrediti rok ispunjenja novčane obveze, a vjerovnik novčane obveze koji je uredno ispunio svoju ugovornu nenovčanu obvezu zahtijeva od dužnika novčane obveze da dužnik svoju novčanu obvezu ispuni u roku od 15 dana od dana primitka računa, dužnik novčane obveze takvom se zahtjevu može s uspjehom suprotstaviti pozivajući se na odredbu o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana od dana primitka računa kao, u postojećem pravnom režimu Direktive 2011/7/EU, jedinom relevantnom pravnom rješenju njihovog ugovornog odnosa. Sasvim zakonito, vjerovnik novčane obveze morat će u tom slučaju otpjeti neželjenu odgodu plaćanja za daljnjih 15 dana, dok prema zakonskom roku ispunjenja novčane obveze ne dospije dužnikova novčana obveza.

Rješenje opisanog problema zasigurno nije u ispitivanju u svakome pojedinom slučaju jesu li vjerovniku novčane obveze bile poznate ili nisu bile poznate odredbe o zakonskom roku ispunjenja novčane obveze jer bi to, kao i općenito u bilo kojem drugom slučaju dovođenja u pitanje pravne fikcije o poznavanju prava, dovelo u pitanje efikasnost samog pravnog poretka. Međutim, kvalitetniju zaštitu vjerovnika novčanih obveza moguće je ostvariti i promišljenijim predviđanjem različitih mogućih životnih situacija prilikom izrade pravnog akta koji za svoj cilj proklamira zaštitu vjerovnika novčanih obveza.

Jedno od mogućih i realnih rješenja koje bi zasigurno bilo povoljnije za vjerovnika novčane obveze od pravnog režima uspostavljenog Direktivom 2011/7/EU u pogledu zakonskog roka ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana koji će se primijeniti ako ugovorne strane nisu ugovorom odredile drugačiji rok ispunjenja novčane obveze, jest i rješenje da je dužnik novčane obveze, ako ugovorne strane nisu ugovorile rok ispunjenja novčane obveze, obvezan ispuniti novčanu obvezu odmah kada ga vjerovnik na to pozove ili u roku koji mu vjerovnik jednostrano odredio svojim pozivom na plaćanje, a da je u slučaju da takav poziv vjerovnika izostane i po proteku roka od 30 dana od dana primitka robe ili usluge, dužnik obvezan ispuniti novčanu obvezu protekom zakonskog roka ispunjenja novčane obveze od 30 dana od dana primitka robe ili usluge.

Predloženim rješenjem bi se i ostvario cilj Direktive 2011/7/EU koji se sastoji u limitiranju roka ispunjenja novčane obveze, a istovremeno i pružila zaštita onom vjerovniku novčane obveze koji je zbog bilo kojega razloga propustio s dužnikom novčane obveze ugovorno odrediti željeni rok ispunjenja novčane obveze. Ovaj prijedlog autora nije samo prijedlog *de lege ferenda* za moguću buduću preinake Direktive 2011/7/EU, već i realno rješenje koje i uz neizmijenjeni pravni režim Direktive 2011/7/EU mogu prihvatiti države članice pri transponiranju Direktive u nacionalno pravo jer je, zbog toga što je više *in favorem creditoris*, ono ujedno i dopušteno u skladu s postojećom Direktivom 2011/7/EU.

5. ZAKONSKI ROK ISPUNJENJA NOVČANE OBVEZE OD 60 KALENDARSKIH DANA

Dok je zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 30 kalendarskih dana, kao opći zakonski rok ispunjenja novčane obveze iz trgovačkog ugovora, u bitnome istovjetno uređen i odredbama Direktive 2011/7/EU i odredbama ranije Direktive 2000/35/EZ, Direktiva 2011/7/EU donosi novine na području uređivanja posebnih zakonskih rokova ispunjenja novčane obveze. Naime, s jedne strane Direktiva 2011/7/EU napušta opću iznimku koju je sadržavala Direktiva 2000/35/EZ, a prema kojoj je državama članicama bilo dopušteno u nacionalnom pravu predvidjeti duži zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 60 dana, o čemu će biti riječ u prvom odjeljku ovog poglavlja. S druge strane Direktiva 2011/7/EU uvodi dvije posebne iznimke prema kojima su države članice ovlaštene za pojedine kategorije ugovora predvidjeti duži zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 60 kalendarskih dana, o čemu će biti riječ u posljednja dva odjeljka ovog poglavlja.

5.1. Opća iznimka iz Direktive 2000/35/EZ

Prema ranijoj Direktivi 2000/35/EZ države članice mogle su za određene tipove ugovora određene nacionalnim pravom propisati zakonski rok ispunjenja novčane obveze duži od 30 dana, i to do najviše 60 dana, pod uvjetom da se u tom slučaju nacionalnim propisom predvidi nemogućnost ugovornog produljenja

takvoga zakonskog roka ili plaćanje zatezних kamata po znatno višoj stopi u slučaju zakašnjenja s ispunjenjem novčane obveze.¹⁰⁰

Ta odredba Direktive 2000/35/EZ bila je i predmetom tumačenja Europskog suda u sporu koji se vodio između Europske komisije i Kraljevine Španjolske u predmetu C-380/06.¹⁰¹ Naime, Europska komisija držala je protivnom Direktivi španjolski propis kojim se predviđalo da poduzetnici ne mogu ugovoriti rok plaćanja cijene za isporučenu hranu i druge namirnice namijenjene maloprodaji dulji od 90 dana, smatrajući da je tim španjolskim propisom zakonski rok ispunjenja novčane obveze neosnovano produžen na 90 dana umjesto na 60 dana kako je to iznimno dopušteno Direktivom. Europski sud ocijenio je navode Europske komisije neosnovanim, s obzirom na to da se španjolski propis odnosio na zakonsko ograničenje ugovornog roka ispunjenja novčane obveze, a ne na slučaj kada ugovorne strane nisu ugovorom odredile rok ispunjenja novčane obveze zbog čega bi do primjene dolazile odredbe Direktive 2000/35/EZ o zakonskom roku od 30 dana, odnosno iznimno od 60 dana.¹⁰²

Ovakvu opću iznimku od zakonskog roka ispunjenja novčane obveze od 30 dana, kojom se odluka o tome za koji će tip ugovora ili za koju će vrstu ugovora države članice moći odrediti zakonski rok ispunjenja novčane obveze duži od 30 (a kraći od 60) dana prepušta u cijelosti samim državama članicama, nova Direktiva 2011/7/EU ne poznaje. Stoga će države članice koje su u nacionalnom pravu predvidjele za određene tipove ugovore duži zakonski rok ispunjenja novčane obveze do 60 dana, uslijed opće iznimke predviđene Direktivom 2000/35/EZ, do isteka roka za implementaciju Direktive 2011/7/EU morati izmijeniti i sve odredbe onih propisa kojima je iznimno bio predviđen zakonski rok ispunjenja novčane obveze dulji od 30 dana.

5.2. Prva posebna iznimka iz Direktive 2011/7/EU

Direktivom 2011/7/EU dopušteno je državama članicama umjesto zakonskog roka ispunjenja novčane obveze od 30 dana predvidjeti u nacionalnom pravu zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 60 dana koji će se primijeniti na ugovore

¹⁰⁰ Odredba čl. 3. st. 2. Direktive 2000/35/EZ. Za ovu se iznimku opredijelio i talijanski zakonodavac, pa tako prema čl. 4. st. 3. i 4. talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231, za ugovore o kupoprodaji kvarljivih prehrambenih proizvoda vrijedi zakonski rok plaćanja od 60 dana koji ugovorne strane mogu produljiti ugovorom, ali u slučaju ugovornog produljenja roka dužnik koji zakasni s plaćanjem je dužan platiti zatezne kamate po stopi koja je za dva postotna poena viša od stope koja vrijedi za ostale trgovačke ugovore. O ovoj odredbi u kontekstu novijih talijanskih propisa i Direktive 2011/7/EU vidi više u: Biscontini, G., Art. 62 d.l. n. 1 del 2012 e direttiva n. 7 del 2011: il problema della disciplina dei termini di pagamento tra inderogabilità e determinazione pattizia, Comparazione e diritto civile, studeni 2012., dostupno na: <http://www.comparazionediritto civile.it/prova/files/biscontini_62.pdf>, 30. siječnja 2013.

¹⁰¹ Presuda Europskog suda u predmetu C-380/06, za koju vidi više *supra* u bilj. 54.

¹⁰² Ibid., §§ 24. i 25.

između poduzetnika i osobe javnog prava, u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze, ako je riječ o tijelima javne vlasti koje obavljaju gospodarske djelatnosti industrijske ili trgovačke prirode, ponudom robe ili usluga na tržištu,¹⁰³ a na koje se kao na javne poduzetnike primjenjuju zahtjevi transparentnosti propisani Direktivom 2006/111/EZ.¹⁰⁴

Ako država članica u svom nacionalnom pravu predvidi ovu Direktivom dopuštenu posebnu iznimku, ako ugovorne strane nisu ugovorom odredile rok ispunjenja novčane obveze, primijenit će se zakonski rok ispunjenja novčane obveze od 60 dana, odnosno rok duži od 30 dana, a kraći od 60 dana, ovisno o tomu kako se pojedina država članica odlučí provesti Direktivom predviđenu iznimku u svom nacionalnim pravu.¹⁰⁵

103 Prema odredbi čl. 4. st. 4. t. a) Direktive 2011/7/EU.

104 Riječ je o Direktivi Komisije 2006/111/EZ od 16. studenoga 2006. o transparentnosti financijskih odnosa između država članica i javnih poduzetnika kao i o financijskoj transparentnosti unutar određenih poduzetnika (*Commission Directive 2006/111/EC of 16 November 2006 on the transparency of financial relations between Member States and public undertakings as well as on financial transparency within certain undertakings*), OJ. L 318, 17.11.2006. (dalje u tekstu: Direktiva 2006/111/EZ). Kako odredba čl. 4. st. 4. t. a) Direktive 2011/7/EU izravno upućuje na pojam javnog poduzetnika iz Direktive 2006/111/EZ, potrebno je uzeti da taj pojam u smislu odredaba Direktive 2011/7/EU ima ono isto značenje koje mu je dano odredbama Direktive 2006/111/EZ. Odredbom čl. 2. Direktive 2006/111/EZ javni poduzetnici definirani su kao oni poduzetnici „u odnosu na koje javne vlasti mogu neposredno ili posredno imati prevladavajući utjecaj temeljem prava vlasništva, financijskim sudjelovanjem ili zbog propisa koji se na njih primjenjuju“, pri čemu se pretpostavlja da javne vlasti imaju prevladavajući utjecaj kada „u odnosu na tog poduzetnika, neposredno ili posredno: a) imaju većinski udio u temeljnom kapitalu, ili b) drže većinu glasova koji proizlaze iz dionica tog poduzetnika, ili c) mogu imenovati više od polovine članova uprave, upravnog ili nadzornog odbora“. O tumačenjima pojma „javni poduzetnik“, danim od strane Europskog suda, u kontekstu ranijih direktiva koje su navedeni pojam određivale na u bitnome isti način kao i Direktiva 2006/111/EZ vidi više u: Craig, P. i De Búrca, G., *EU Law – Text, Cases and Materials*, Oxford, Oxford University Press, 2003., str. 1124. - 1126.

105 Slovenski ZPreZP nije iskoristio ovu iznimku, ali je predvidio da se njegove odredbe ne primjenjuju na Banku Slovenije kada djeluje u okviru svojih isključivih nadležnosti (prema odredbi čl. 2. st. 4. slovenskog ZPreZP-a iz 2011., odnosno odredbi čl. 5. slovenskog ZPreZP-a iz 2012.). Talijanski zakonodavac iskoristio je ovu iznimku propisavši za ove kategorije pravnih subjekata rok od 60 dana (prema odredbi čl. 4. st. 5. t. a) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231, u vezi s odredbom čl. 1. st. 1. t. d) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 192). U hrvatskom pravu, ZRINO nije bio predvidio ovu posebnu iznimku, ali je ZFPPN-om protivno Direktivi 2011/7/EU od primjene odredaba o rokovima ispunjenja novčanih obveza izuzeo cjelokupni financijski sektor. Naime, odredbe kojima se transponira direktiva u hrvatsko pravo sadržane su u glavi II. ZFPPN-a, a prema odredbi čl. 4. st. 3. ZFPPN-a odredbe glave II. „ne odnose se na financijske institucije, kreditne unije, investicijska društva i društva za upravljanje investicijskim fondovima, kreditne institucije, društva za osiguranje i reosiguranje, leasing društva, institucije za platni promet čija je pretežita djelatnost pružanje platnih usluga i institucije za elektronički novac čija je pretežita djelatnost izdavanje elektroničkog novca.“ Također, suprotno zahtjevima Direktive 2011/7/EU, ZFPPN pod pojmom poduzetnika iz čl. 3. st. 1. t. 1. ZFPPN-a nije uključio i osobe slobodnih zanimanja. Za kritiku ovog uređenja vidi: Pavičić, D., *Rokovi ispunjenja novčanih obveza prema...*, op. cit. u bilj. 6, str. 4. – 5.; Tot, I., *Combating Late Payment...*, op. cit. u bilj. 9, str. 5.; Tot, I., *Pojmovi „poduzetnik“ i „javna vlast“...*, op. cit. u bilj. 10, str. 25.

O ovom produženju zakonskog roka ispunjenja novčane obveze, države članice obvezne su podnijeti zasebno izvješće Europskoj komisiji, i to najkasnije do 16. ožujka 2018.¹⁰⁶ Na temelju podnesenih izvješća, Komisija je obvezna sastaviti posebno izvješće u kojemu će istaknuti koje su države članice iskoristile Direktivom predviđenu iznimku, te prikazati učinke koje takvo postupanje ima na funkcioniranje unutarnjeg tržišta, a posebno na male i srednje poduzetnike.¹⁰⁷ Ovo izvješće Komisije treba biti popraćeno odgovarajućim prikladnim prijedlozima, a Komisija ga je dužna podnijeti Europskom parlamentu i Vijeću.¹⁰⁸

5.3. Druga posebna iznimka iz Direktive 2011/7/EU

Poseban pravni režim u pogledu zakonskog roka ispunjenja novčane obveze predviđen je Direktivom 2011/7/EU i za ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima se kao dužnik novčane obveze pojavljuje osoba javnog prava koja je ovlaštena obavljati djelatnost zdravstvene skrbi. Državama članicama dopušteno je Direktivom za takve ugovore propisati duži zakonski rok ispunjenja novčane obveze, i to do maksimalno 60 dana, koji će se primjenjivati u slučaju da ugovorne strane nisu ugovorile rok ispunjenja novčane obveze.¹⁰⁹

Razlog ovog pristupa Direktive 2011/7/EU dan je u odredbama preambule Direktive koje ističu da stanje sa zdravstvenim uslugama u velikom broju država članica u pogledu zakašnjenja s plaćanjem predstavlja poseban razlog za zabrinutost.¹¹⁰ Istraživanja su pokazala ne samo da su diljem Europske unije uobičajeni dugi ugovorni rokovi ispunjenja novčanih obveza u zdravstvenom sektoru u trajanju od 120 do 220 dana, već i da pored tako dugih rokova ispunjenja, dužnici svoje novčane obveze ispunjavaju sa zakašnjenjem i do 300 dana.¹¹¹ Direktiva ističe kako su svi sustavi zdravstvene skrbi na razini Europske unije kao temeljni dio europske socijalne infrastrukture suočeni s izazovima utvrđivanja prioriteta zdravstvene skrbi na način koji bi trebao uravnotežiti potrebe pojedinih pacijenata s dostupnim financijskim izvorima, zbog čega je državama članicama potrebno omogućiti da dodijele osobama javnog prava koje pružaju zdravstvenu skrb određenu fleksibilnost u ispunjavanju njihovih obveza.¹¹² Međutim, i uz takvu fleksibilnost Direktiva ističe da su države članice dužne poduzimati sve što

106 Prema odredbi čl. 4. st. 4. Direktive 2011/7/EU.

107 Ibid.

108 Ibid.

109 Odredba čl. 4. st. 4. t. b) Direktive 2011/7/EU.

110 Prema odredbi točke 25. preambule Direktive 2011/7/EU..

111 Albert, J. (ur.), Study on the effectiveness of EC legislation on combating late payment, 2006., dostupno na: <http://ec.europa.eu/enterprise/policies/single-market-goods/documents/late-payments/index_en.htm>, 21. srpnja 2011., str. 218. - 223. Navedena studija je prva studija koju je Europska komisija naručila radi analize učinaka Direktive 2000/35/EZ, a za Europsku komisiju ju je pripremio odvjetničko društvo Hoche-Demolin-Brulard-Barthelemy sa sjedištem u Bruxellesu.

112 Prema odredbi točke 25. preambule Direktive 2011/7/EU.

je potrebno kako bi osigurale da se plaćanje u zdravstvenom sektoru odvija unutar zakonskih rokova ispunjenja novčanih obveza, odnosno do 60 dana.¹¹³

Opredivjele li se države članice za ovu Direktivom dopuštenu posebnu iznimku,¹¹⁴ one su također i o ovom produženju zakonskog roka ispunjenja novčane obveze obvezne podnijeti zasebno izvješće Europskoj komisiji, i to najkasnije do 16. ožujka 2018., a na temelju tih izvješća, Komisija je također obvezna sastaviti posebno izvješće popraćeno odgovarajućim prikladnim prijedlozima i podnijeti ga Europskom parlamentu i Vijeću.¹¹⁵

6. ZAKLJUČAK

Prijeporno pitanje uređuju li Direktiva 2000/35/EZ i Direktiva 2011/7/EU zakonske rokove ispunjenja primarnih novčanih obveza iz trgovačkih ugovora ili samo rokove dospijeca zateznih kamata moguće je riješiti teleološkom interpretacijom odredaba obje direktive. Proizlazi da obje direktive uređuju zakonske rokove ispunjenja primarnih novčanih obveza jer bi oprečno stajalište bilo u protivnosti s njihovim ciljevima i s svrhom, a to su zaštita vjerovnika novčanih obveza od negativnih učinaka zakašnjenja s plaćanjem.

Prostora za daljnja poboljšanja uređenja zakonskih rokova ispunjenja novčanih obveza sadržanog u Direktivi 2011/7/EU zasigurno još uvijek ima dovoljno, kao što su to pokazali i brojni u radu analizirani primjeri.

Jedno od mogućih rješenja *de lege ferenda* koje bi zasigurno bilo povoljnije za vjerovnika novčane obveze od pravnog režima uspostavljenog Direktivom 2011/7/EU jest i rješenje da je dužnik novčane obveze, ako ugovorne strane nisu ugovorile rok ispunjenja novčane obveze, obvezan ispuniti novčanu obvezu odmah kada ga

113 Ibid.

114 Slovenski zakonodavac nije iskoristio ovu dopuštenu iznimku ni odredbama ZPreZP-a iz 2011., ni odredbama ZPreZP-a iz 2012. Talijanski zakonodavac iskoristio je ovu iznimku propisavši za ove kategorije pravnih subjekata rok od 60 dana (prema odredbi čl. 4. st. 5. t. b) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 231, u vezi s odredbom čl. 1. st. 1. t. d) talijanskog Zakonodavnog dekreta br. 192). U hrvatskom pravu, odredbom čl. 3. st. 3. ZRINO-a bila je predviđena ova iznimka, ali ne u cijelosti u skladu s Direktivom 2011/7/EU. Naime, ZRINO je umjesto dužeg zakonskog roka ispunjenja novčane obveze, na ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima je dužnik novčane obveze Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje ili javna zdravstvena ustanova („zavod koji provodi obvezno zdravstveno osiguranje ili zdravstvena ustanova čiji je osnivač Republika Hrvatska, jedinica područne (regionalne) samouprave ili grad“) u cijelosti primijenio isti pravni režim kao i za ugovore među poduzetnicima (za kritiku ovog uređenja vidi: Šafranko, Z., Kritički osvrt... - drugi dio..., op. cit. u bilj. 9, str. 1233. – 1235.). ZFPN ne sadrži posebne odredbe kojima bi ovi pravni subjekti bili različito uređeni, stoga će se u ugovorima s poduzetnicima u kojima su ovi subjekti dužnici novčanih obveza primjenjivati isti pravni režim koji općenito vrijedi za ugovore između poduzetnika i osoba javnog prava u kojima je osoba javnog prava dužnik novčane obveze.

115 O ovim obvezama država članica i Europske komisije vidi više *supra* u bilj. 106 – 108 i tekstu rada vezanom uz te bilješke.

vjerovnik na to pozove ili u roku koji mu je vjerovnik jednostrano odredio svojim pozivom na plaćanje. U slučaju da takav poziv vjerovnika izostane i po proteku roka od 30 dana od dana primitka robe ili usluge, dužnik je obvezan ispuniti novčanu obvezu protekom zakonskog roka ispunjenja novčane obveze od 30 dana od dana primitka robe ili usluge. Svakako bi bilo poželjno i nekom budućom preinakom Direktive 2011/7/EU na popis nepoštenih ugovornih odredbi uvrstiti i odredbu ugovora među poduzetnicima kojom se određuje dan primitka ili slanja računa.

U radu opisane manjkavosti uređenja predviđenog Direktivom 2011/7/EU ujedno predstavljaju i nedostatke odredbi o suzbijanju zakašnjenja s plaćanjem sadržanih u predloženoj Zajedničkom europskom pravu kupoprodaje. Naime, te odredbe Zajedničkog europskog prava kupoprodaje u bitnome su u cijelosti istovjetne s odredbama Direktive 2011/7/EU.

I u izostanku budućih preinaka Direktive 2011/7/EU, kojima bi se postigao još viši stupanj zaštite vjerovnika novčanih obveza, na državama članicama je mogućnost da u nacionalnom pravu predvide rješenja koja će za vjerovnike novčanih obveza biti povoljnija od rješenja predviđenih Direktivom 2011/7/EU. Hoće li i na koji način države članice tu mogućnost i iskoristiti, ostaje nam za vidjeti nakon protoka roka za implementaciju Direktive 2011/7/EU.

Summary

STATUTORY PERIODS OF PERFORMANCE OF MONETARY OBLIGATIONS IN COMMERCIAL TRANSACTIONS IN EU LAW

This paper deals with the provisions of the Directive 2011/7/EU on combating late payment in commercial transactions which regulate the statutory periods of performance of monetary obligations in commercial transactions. The latter are to be applied in case no payment period has been agreed by the parties to the contract. In light of the fact that there are disputes in the legal doctrine regarding the question whether or not the Directive 2011/7/EU, as well as the earlier Directive 2000/35/EC, regulates statutory periods of performance of primary monetary obligations in commercial transactions, the paper focuses primarily on this controversial issue. Following a conclusion that the teleological interpretation requires that provisions of both directives are interpreted in a way that EU Member States are obliged to set forth in their national laws the statutory periods of performance of primary monetary obligations in commercial transactions, the provisions of the Directive on statutory periods of performance of monetary obligations are analyzed as well. The aim of the paper is to determine whether an adequate level of creditor protection from negative effects of late payment can be achieved by the provisions of the Directive. With this in mind, the deficiencies of the existent legal regime are underlined, while providing for more satisfactory legal solutions *de lege ferenda*. The provisions of the Directive 2011/7/EU are examined in comparison to the provisions of the earlier Directive 2000/35/EC and in comparison to the provisions of the Proposal for a Regulation on a Common European Sales Law which were partially prepared on the basis of the provisions of the Directive 2011/7/EU.

Key words: *statutory periods of performance of monetary obligations, statutory payment periods, Directive 2000/35/EC, Directive 2011/7/EU.*

Zusammenfassung

GESETZESFRISTEN ZUR ERFÜLLUNG VON GELDVERBINDLICHKEITEN AUS HANDELSVERTRÄGEN IM EU-RECHT

Der Gegenstand dieser Arbeit sind die Bestimmungen der Richtlinie 2011/7/EU über die Bekämpfung vom Zahlungsverzug im Geschäftsverkehr, welche sich auf Gesetzesfristen zur Erfüllung von Geldverpflichtungen aus Handelsverträgen beziehen und welche, im Falle, dass die Parteien die Frist der Erfüllung von Geldverbindlichkeit im Vertrag nicht bestimmt haben, angewendet werden sollten. In Bezug auf die Streitigkeiten in der Rechtsliteratur, ob die Richtlinie 2011/7/EU oder die frühere Richtlinie 2000/35/EG die Fristen zur Erfüllung primärer Geldverbindlichkeiten aus Handelsverträgen regelt oder nicht, wird in der Arbeit zunächst diese umstrittene Frage beantwortet. Nach der Feststellung, dass es aus teleologischen Interpretation von Bestimmungen beider Richtlinien hervorgeht, dass die Mitgliedsstaaten der EU dazu verpflichtet sind, die Gesetzesfristen zur Erfüllung primärer Geldverbindlichkeiten aus Handelsverträgen im innerstaatlichen Recht zu regeln, wird in der Arbeit an die Analyse der Bestimmungen der Richtlinie bezüglich der Gesetzesfristen zur Erfüllung von Geldverbindlichkeiten herangegangen. Das Ziel der Arbeit ist die Feststellung, ob durch die Bestimmungen der Richtlinie der entsprechende Schutz der Gläubiger von Geldverbindlichkeiten vor negativen Auswirkungen des Zahlungsverzugs erreicht werden kann. Es wird auf die Mängel der in der Richtlinie beinhaltenden Regelung hingewiesen und es werden Vorschläge für mehr angemessene Rechtsbeschlüsse de lege ferenda dargestellt. Die Bestimmungen der Richtlinie 2011/7/EU werden durch Vergleich mit den Bestimmungen der früheren Richtlinie 2000/35/EG und durch Vergleich mit den Bestimmungen des Verordnungsvorschlags der EU über das Gemeinsame Europäische Kaufrecht, welcher teilweise aufgrund Bestimmungen der Richtlinie 2011/7/EU vorbereitet wurde, analysiert.

Schlüsselwörter: *Gesetzesfristen zur Erfüllung der Geldverbindlichkeiten, gesetzliche Zahlungsfristen, Richtlinie 2000/35/EG, Richtlinie 2011/7/EU.*

Riassunto

TERMINI LEGALI PER L'ADEMPIMENTO DELLE OBBLIGAZIONI PECUNIARIE DERIVANTI DA TRANSAZIONI COMMERCIALI NEL DIRITTO DELL'UNIONE EUROPEA

Le disposizioni della Direttiva 2011/7/UE relativa alla lotta contro i ritardi di pagamento nelle transazioni commerciali, che si riferiscono ai termini legali per l'adempimento delle obbligazioni pecuniarie derivanti da transazioni commerciali, che vanno rispettati qualora le parti contrattuali non abbiano pattuito diversamente, rappresentano l'oggetto d'indagine del presente contributo. Posto che in dottrina non è per nulla pacifico se la Direttiva 2011/7/UE, e prima di questa la Direttiva 2000/35/CE, regoli l'adempimento delle obbligazioni pecuniarie primarie derivanti da transazioni commerciali, nel lavoro si offre prima di tutto una risposta a tale controverso interrogativo. Dopo avere accertato che in base ad un'interpretazione teleologica delle disposizioni di entrambe le direttive emerge l'obbligo per gli Stati membri dell'Unione di disciplinare nel diritto nazionale i termini legali di adempimento delle obbligazioni pecuniarie primarie derivanti da transazioni commerciali, nel contributo si esaminano le disposizioni della direttiva che si riferiscono ai termini legali di pagamento. Lo scopo del lavoro è di accertare se le disposizioni della direttiva consentano di raggiungere un adeguato grado di protezione del creditore atto a tutelarlo dalle conseguenze negative derivanti dal ritardo nel pagamento. Si evidenziano le lacune della direttiva e si offrono spunti de lege ferenda per delle soluzioni giuridiche maggiormente consone. Le disposizioni della Direttiva 2011/7/UE si esaminano comparandole con le disposizioni della precedente Direttiva 2000/35/CE, come anche mettendole a confronto con le disposizioni contenute nella proposta di regolamento dell'Unione europea su un diritto comune europeo della vendita, la quale è stata predisposta in parte proprio sulla base delle disposizioni della Direttiva 2011/7/UE.

Parole chiave: *termini legali di adempimento delle obbligazioni pecuniarie, termini di pagamento, Direttiva 2000/35/CE, Direttiva 2011/7/UE.*